

Strasbur, 2 mart 2006

Turkish version/Unofficial translation

ACFC/OP/I(2005)004

MİLLİ AZINLIKLARIN KORUNMASI ÜZERİNDE ÇERÇEVE - SÖZLEŞMENİN DANIŞMA KURULU

KOSOVA'DA MİLLİ AZINLIKLARIN KORUNMASI İÇİN ÇERÇEVE SÖZLEŞMENİN UYGULANMASI HAKKINDA DÜŞÜNCE

(25 Kasım 2005 tarihinde kabul edilmiş)

İçeriği:

Error! No table of contents entries found.

ÖZET

2 Haziran 2005 tarihinde (23 Şubat 2005 tarihinde alınması gerekirdi) UNMİK tarafından sunulan Rapor'un alınması sonucu olarak, Danışma Kurulu, Kosova'da Çerçeve-Sözleşme'nin uygulanması hakkında incelemelerde bulunmaya başladı. Bu inceleme çerçevesinde, daha fazla bilgileri araştırmak amacıyla Danışma Kurulu'nun bir heyeti 11 – 15 Ekim tarihleri arasında Kosova'yı ziyaret etti. Danışma Kurulu, 25 Kasım 2005 tarihine yapılan 24. toplantısı vesilesiyle Kosova hakkındaki düşüncesini Kabul etti.

Mevcut olan Düşünce, Çerçeve-Sözleşmenin gözetlemesine (denetleme) ilişkin, Avrupa Konseyi ve UNMİK arasında varılan Anlaşmaya dayalıdır. Bu Anlaşma, azınlıkların korunması alanında Kosova'da otoritelerin uluslararası sorumluluklarını geliştirmek açısından atılmış önemli bir adımdır.

Çerçeve-Sözleşme'nin uygulanması ve denetlenmesi özellikle Kosova'da meydan okuyucu bir görevdir. Kosova'nın kurumsal düzenlemelerinin karmaşıklığı, yerel ve uluslararası otoritelerin sorumluluklarının her zaman net olmadığı anlamındadır. Kosova'nın geleceğiyle ilgili statü hakkındaki belirsizlikler işleri daha da karıştırmaktadır.

Topluluklar arasındaki şiddet gerçeği, topluluklar arasındaki güvenin ciddi boyutlarda yıpranmasına sebep olarak Çerçeve-Sözleşmenin tüm ilkelerinin pratikte uygulanmasını zor bir hale getirmiştir.

Çeşitli ilerlemiş standartlar, mesela Ayrımcılığa Karşı Yasa ve övülmeye değer olan standartları uygulama planı, azınlık topluluklarıyla ilgili en önemli endişelere değinmek maksadıyla tanıtılmıştır.

Ancak Kosova'daki gerçek, övgüye değer standartlardan ve planlardan hala çok uzakta bulunmaktadır. Arnavut ve Sırlar arasındaki düşmanlık hala hissedilmektedir, bu durum Kosova'da yaşayan diğer toplulukların korunmasına da zarar vermektedir, özellikle Romlar çok zor bir durumdadır.

Sırlar, yaşadıkları sıkı bölgeler dışında özgürce dolaşım hakkı ve ifade özgürlüğü dahil olmak üzere, insan haklarının tehdit altında olduğunu, ve azınlık topluluklara karşı ayrımcılığın ve hoşgörüsüzlüğün devam ettiğini belirtmektedirler. Güvenlik konusuyla ilgili endişeler- sınırlı iş imkanları ve yeniden mal ve mülkiyetlerine sahip olmak konusundaki problemler ve diğer faktörler, etnik topluluklar arasındaki şiddetin neticesi olarak yerlerinden edilmiş kişilerin

sürdürülebilirlik bir şekilde dönüş sürecinin gerçekleşmesi için önemli engelleri oluşturmaktadır.

Çerçeve-Sözleşme'nin eğitim, kamu ve özel hayatta dillerin kullanışı, katılım gibi konularında uygulanması açısından bazı ilerlemeler kaydedilmiş durumdadır. Ancak atılmış olan bu pozitif adımlar, akraba devletleri olmayan kişiler dahil olmak üzere, sayıları az olan azınlık toplulukların ihtiyaçları karşısında yetersiz kalıyor.

Profesyonelliği artırarak ve farklı topluluklara ait olan kişilerin endişelerini ve etnik topluluklar arasındaki olayları daha etkili bir yönde dile getirmek, önemli kurumların azınlık toplulukları arasında güvenin daha fazla ilerlemesini elde etmek açısından gerçekten büyük bir önem taşımaktadır. Bu tür güven belirli kurumlarda, uluslararası toplumun mevcudiyetinden ve mesela Ombudsperson Kurumu tarafından kolaylaştırılmıştır.

Belirli pozitif garantilere rağmen, adalet ve diğer önemli sektörler dahil olma üzere, azınlık topluluklarına ait olan kişilerin daha etkili katılımı konusunda ilerlemenin kaydedilmesi önemlidir. Bu ilke, Kosova'nın geleceğiyle ilgili statüsü müzakerelerine de yansması gereklidir, dolayısıyla müzakereler Arnavut ve Sırp temsilcilerini dışında, diğer topluluk temsilcilerini de içermelidir.

MEVCUT DÜŞÜNCENİN HAZIRLANMASI

1. Mevcut olan Düşünce, 23 Ağustos 2004 tarihinde imzalanan (bundan sonra: Anlaşma) Milli Azınlıkların Korunmasıyla ilgili Çerçeve-Sözleşmeye ilişkin Teknik Düzenlemeleri hakkında Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletlerin Kosova Geçici Yönetimi Misyonu (bundan sonra: UNMİK) arasında yapılan Anlaşmaya dayalıdır.
2. Adı geçen Sözleşmenin 2. Maddesine uyumlu olarak 2 Haziran 2005 tarihinde UNMİK, yasama ve Çerçeve-Sözleşmedeki ilkelere etki vermesi amacıyla alınacak önlemler hakkında bir raporu (bundan sonra: “UNMİK Raporu”) sundu. Anlaşmanın 2. maddesi gereğince Bakanlar Kurulu UNMİK’ten bilgileri ve Çerçeve-Sözleşme hakkında Danışma Kurulu’ndan düşüncesini aldıktan sonra, Çerçeve Sözleşme ilkelerine etki yada sonuç vermek münasebetiyle alınacak önlemlerin yeterliliği hakkında kararları dikkate alacak ve kabul edecektir. Aynı zamanda UNMİK tarafından verilen önerileri kabul edebilir ve önerilerin uygulanmasıyla ilgili bilgilerin teslim edilmesi konusunda zaman ayarını belirleyebilir.
3. Mevcut olan Düşünce’nin hazırlanması açısından Danışma Kurulu’nun bir heyeti 11 – 15 Ekim tarihleri arasında Çerçeve-Sözleşmenin uygulanması üzerinde hükümet temsilcilerinden, STK temsilcilerinden ve diğer bağımsız kaynaklardan ek bilgileri elde etmek amacıyla Kosova’yı ziyaret etti. Danışma Kurulu, bu düşüncüyü hazırlarken Avrupa Konseyi’nin farklı kurumları, diğer uluslararası kuruluşlar, STK’lar ve diğer bağımsız kaynaklar tarafından hazırlanan bir dizi malzemelerini dikkate almıştır.
4. Danışma Kurulu daha sonradan bu düşüncüyü 25 Kasım 2005 tarihinde düzenlenen 24. toplantısında kabul etti ve Bakanlar Kuruluna aktarma kararını aldı.
5. Genel olarak Danışma Kurulu gözetlemenin (denetleme) birinci döneminde kullanılan strüktürü ve metodolojiyi takip etmeye teşebbüs etmiş, ama Kosova’nın durumunun özelliği ve gözetleme (denetleme) yöntemleri süreci etkilemiş ve Düşüncüyü neticelendirmiştir. Mesela bahsedilmiş olan karşı koymaların çoğu Çerçeve-Sözleşmenin özel maddelerinin uygulanmasına ilişkin problemlerin kökünde olduğunu göze önünde bulundurarak, Komite, Danışma Kurulu’nun birinci devirdeki Düşüncelerinde olduğu gibi genel yorumlarla ilgili daha geniş bir bölümün mevcut olması gerektiğini düşünüyor.

II. GENEL YORUMLAR

6. Danışma Kurulu başlangıçta, Kosova statüsü sorununun hala çözülmediğini, Kosova’da hüküm süren olağanüstü şartlarla ve önemli rol oynayan uluslararası makamlarla birlikte diğer ilgili makamların, Çerçeve-Sözleşmenin uygulanmasının en önemli insan hakları sorumluluğu olarak göz önünde bulundurmalarını, ve de, ne siyasi ne de diğer kurumlar tarafından zarar edilmemesi gerektiğini vurguluyor.

Çerçeve-Sözleşmenin denetlenmesi hakkında Anlaşma’nın önemi

7. Kosova’da Çerçeve-Sözleşmenin gözetlenmesi (denetlemesi) hakkında Avrupa Konseyi ve UNMİK arasındaki sonuçlanan Anlaşmanın büyük önemi vardır. Kosova’da barış ve istikrarın, ayrıca insan haklarının korunması gibi önemli alanlarda Kosova’daki otoritelerin uluslararası sorumluluklarını geliştirmek açısından yegane bir adımdır. Danışma Kurulu, bu tür karmaşık ve siyasi açıdan yasal ve kurumsal anlamı itibariyle duyarlı durumda örnek anlaşmayı elde temek konusunda Avrupa Konseyinin Bakanlar Kurulu, UNMİK, Özyönetimin Geçici Kurumları (bundan sonra ÖGK) ve Sırbistan ve Karadağ otoriteleri dahil olmak üzere, ilgili herkesi, pragmatik yaklaşımlarından dolayı alkışlıyor.

8. 15 Mayıs 2001 tarihinde Geçici Özyönetim hakkında Anayasal Çerçevesinin resmen ilan edilmesinden itibaren Kosova’da Çerçeve-Sözleşmesi’nde dahil edilmiş haklar ve özgürlükler dolaylı olarak uygulandığı halde bile, ilgili yetkililer ve geniş kapsamda halk tarafından Çerçeve-Sözleşme kullanılmamış yada Çerçeve-Sözleşme hakkında haberleri olmamıştır. Anlaşma ve neticelendiren gözetleme (denetleme) süreci şimdiden bile Kosova kurumları içerisinde Çerçeve-Sözleşme hakkında bilinçlerini ve önemini artırmaya yardımcı olduğu çok ayandır, ve bu eğilim muhtemelen gelecekteki gözetleme (denetleme) safhalarında daha da fazla yoğunlaşacaktır. Aynı zamanda Anlaşma, UNMİK’in sorumluluklarını Çerçeve-Sözleşme kapsamı içerisinde olan ilkelerine uyumlu bir şekilde uygulayacağını sağlayarak, UNMİK’in Çerçeve-Sözleşmeye karşı taahhüdünü açıklamıştır. Bu konuyu açıklığa kavuşturmak açısından şu önemlidir, Anayasal Çerçeve Çerçeve-Sözleşme kapsamı içerisinde hakları ve özgürlükleri ÖGK’nin “gözleyeceği ve sağlayacağı”ni şart koymaktadır, ve dolaylı olarak uygulanmasını sağlamaktadır. Ancak, UNMİK’in düzeltilmiş Uygulanabilir Yasa Yönetmeliği, Anlaşma Çerçevesini insan hakları standartları listesine dahil etmemiş ve “kamu görevlerini üstlenen ve kamu ofislerinde çalışan tüm kişilerin” özellikle gözlemci olmaları gerektiğini içermemiştir.¹ Liste geniş ve kapsamlı olmadığı için birer birer ortaya atılan muameleler öncelik olarak göz önünde bulundurulduğu gözden kaçmıyor. Bu eksiklik netice itibariyle ortaya atılmış, ve Çerçeve-Sözleşmesi yerine getirmek ve ona uymak açısından net olarak gelecekte Kosova’da azınlık konuları üzerinde çalışacak hem uluslararası hem de yerel otoriteler için en önemli sorumluluk olarak dahil edilmiştir.

9. Mevcut olan Çerçeve-Sözleşmenin gözetleme sürecinin önemi 6 Haziran 2004 tarihli Kosova Standartları Uygulama Planında net bir şekilde kabul edilmiştir, dolayısıyla Çerçeve-Sözleşmenin gözetleme (denetleme) sürecinin neticesi olarak ortaya atılan önerileri göz önünde

¹ UNMİK Kosova’da Uygulanan Yasalar hakkında 1999/24 No’lu Yönetmeliği. Bu Yönetmelik 27 Ekim 2000 tarihinde 2000/59 No’lu Yönetmelikle değiştirilmiştir.

bulundurmak ve uygulamak hakkında açıkça sorumluluğu içermiştir. Bu tür tavsiyelerin şu anda belirtilmiş olduğunu göz önünde bulundurursak, bu taahhüdün devam ettirilmesi ve standartların uygulanması planında gözden geçirilip düzeltilmesi ve gayretle takip edilmesi çok önemlidir. Bu konular, şu anda Kosova statüsü hakkında müzakerelerin başlayacağı için daha da fazla önem kazanmaktadır. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin (BMGS) elçisi Sn. Kai Eide'nin Ekim ayında Kosova'daki durumu kapsamlı bir şekilde incelediğinde "enerjiyi azaltmayarak daha büyük bir taahhülle standartların uygulanmasını sağlamak için yeterli derecede insani kaynakların seferber edilmesi büyük bir önemi taşımaktadır" ifadesinde bulunmuştur.

Denetleme ve Gözetim sürecinin işleyişi (fonksiyonu)

10. Danışma Kurulu, gözetleme sürecine ilişkin şu ana kadar katkılar konusunda UNMİK Raporunu hazırlamak için göstermiş olduğu çabalardan dolayı minnettardır. Danışma Kurulu, UNMİK ve özellikle III Sütun'nün, Raporu hazırlamaları konusunda çok büyük görevlerin verildiği gerçeğini ve raporun hazırlanmasında zor görevleri görülmemiş şartlar altında yerine getirdiklerini kabul ediyor. Danışma Kurulu, UNMİK Raporunun Çerçeve-Sözleşme kapsamı içerisinde mevcut olan Kosova otoriteleri tarafından uluslararası insan hakları konusunda hazırlanmış olan sadece ilk rapor olmadığını hatırlatıyor, aynı zamanda azınlıkların durumunu değerlendirmek ve ortaklaşa olarak bilgileri toplamak konusunda UNMİK ve ÖGK'yle birlikte çalışmaları açısından iyi bir örnektir.

11. Danışma Kurulu, birkaç ay gecikmeyle teslim edilmiş raporun yasama çerçevesinin en önemli yönleri hakkında yararlı ve detaylı görüşleri sağladığı, ve azınlık konuları hakkında resmi beyanatları ve belgeleri kapsamlı bir şekilde içerdiği gerçeğini takdirle karşılıyor. Ancak Raporun kalitesi ve içeriği inişli çıkışlıdır, ve bugünkü Kosova'da azınlıkların korunması gibi bazı önemli alanlarla ilgili gerçek pratikleri ve sınırlı bilgileri içeriyor. Ayrıca, rapor belirli değişik (birbirleriyle uyumlu olmayan) bilgileri de içermektedir, mesela aynı sorun hakkında hem pozitif hem de negatif değerlendirmeler üzerinde bilgileri içermektedir. Bu tür eksikliklerin bazı bölümleri, en azından UNMİK ve GÖK'ün farklı kurum ve bakanlıklarının Rapora sağlamış oldukları bilgiler esnasında, özel prosedürlerin hazırlanmasının neticesi olarak meydana gelmiş olabilir. Görünüşe göre, sağlanan farklı bilgiler (unsurlar) arasında uzlaşmaların yapılması hakkında özellikle çaba sarf edilmediği göz önünden kaçmıyor .

12. Kosova'da mevcut olan özel şartlar ve durumlar altında, raporu hazırlamakla ilgili zorlukları ve göreve dahil olan GÖK'nın bazı kurumlarının sınırlı tecrübelerini anlarken, Danışma Kurulu, Raporun nihai versiyonunu hazırlamakla sorumlu olan UNMİK kurumlarının Raporun farklı bölümlerinde sunulan görüş açılarının kimlere ait olduğunu daha net bir şekilde belirtmesi gerektiğini düşünüyor. Aynı zamanda UNMİK, GÖK'nin rapora katkılarını, muhtemelen sürecin son safhalarında istediği ve katkılarını sunmaları açısından da çok kısa bir zaman kendilerine tanındığı olanağı göz önünden kaçmıyor. Ayrıca Danışma Kurulu, ulusal azınlıkların kuruluşlarıyla ve sivil toplumun diğer temsilcileriyle daha kapsamlı bir çapta danışmaların yapılması, raporun daha kaliteli olmasına katkı sunabileceğini ve aynı zamanda danışmalar vasıtasıyla sivil toplum aktörlerinin kapasitelerinin geliştirmiş ve Çerçeve Sözleşme hakkında bilinçlerini artıracaklarını düşünüyor. Çerçeve Sözleşmenin gözetlenmesi (denetlenmesi)

ve uygulanmasına ilişkin ilerideki atılacak adımlar da bu tür danışmaların daha fazla yoğunlaşacağı ümit edilmektedir.

13. Danışma Kurulu, azınlık toplulukları temsilcileri tarafından oluşturulan çalışma gurubunun hazırlamış olduğu ve Eylül 2005 tarihinde Danışma Kuruluna sunulan ve Kosova’da Çerçeve-Sözleşme’nin uygulanmasına ilişkin geniş kapsamlı “gölge raporu” vasıtasıyla değerli ve tamamlayıcı bilgileri elde etmiştir. Danışma Kurulu, bu çok etnikli çalışma gurubu tarafından yapılan çalışmayı tavsiye etmektedir, ve ÖGK ve diğer ilgililerin Kosova’da Çerçeve Sözleşmenin uygulanması ve geliştirilmesi açısından bu gurubun sarf etmiş olduğu çabaları ve gittikçe artarak uzmanlığını dikkate alacaklarını ümit ediyor.

14. Yukarıda bahsedilen Kosova ziyareti esnasında Danışma Kurulunun azınlıkların durumu hakkında anlayışı önemli derecede düzelmiştir. Ziyaret esnasında Danışma Kurulu’nun toplantıları sadece Priştine’de değil, Kosova Ovası, Dragaş, Gračanitsa, Mitroviça ve Prizren’de de gerçekleştirildi.

15. Bu ziyaret, Özyönetimin Geçici Kurumları (ÖGK) temsilcileri dahil olmak üzere ilgili aktörler, Kosova Meclisi Üyeleri, yerel hükümet yetkilileri, azınlık toplulukları, Ombudsperson ve Kosova’da bulunan farklı uluslararası kuruluşlarla diyalog kurmak açısından mükemmel bir olanağı sundu. UNMİK temsilcileriyle, bilhassa II ve III. Sütun’da çalışanlarla yapılan toplantılar, Yasal Danışman Ofisi ve aynı zamanda Topluluklar, Dönüş ve Azınlık Sorunları Ofisi’yle yapılan görüşmeler çok değerliydi. Aynı zamanda Danışma Kurulu heyetiyle görüşmek için UNMİK tarafından seçilenler arasında ilgili tüm sektörler temsilcilerinin olmaması Danışma Kurulunu üzmüştür. Bu konu, UNMİK’in bazı strüktürleri içerisinde Çerçeve-Sözleşme hakkında sınırlı bilinçlerinin olduğunu ve aynı zamanda azınlık toplulukların korunması hakkında ilgi ve bağlantıları sektörünün geniş bir bölümünde her zaman tam olarak takdir edilmediğini yansıtabilir. Mesela, Danışma Kurulu, UNMİK’in I. Sütunu (Adalet ve Polis konusuyla görevli) temsilcileriyle direkt olarak diyalogu daha fazla takdir ederdi. Danışma Kurulu, ziyaret zamanının UNMİK içerisinde yapılan reform sürecine denk geldiğini ve yönetimin belirli yetkili sektörlerinin gözetleme (denetleme) sürecine katkılarını sağlamak açısından kapasitelerini etkileyebileceğini anlamış durumdadır.

Çerçeve-Sözleşmenin uygulanması hakkında sorumluluklar

16. Kosova’da şu anda mevcut olan durum, Çerçeve-Sözleşmenin uygulanması için sorumlulukla ilgili durumda olduğu gibi, birçok yönden *sui generis* konumundadır. 10 Haziran 1999 tarihli BM Güvenlik Konseyi’nin 1244 (1999) Kararı, Sırbistan ve Karadağ’ın toprak bütünlüğünü ve egemenliğini tanıırken, Kosova için geçici yönetimi sağlamak amacıyla uluslararası sivil varlığı olarak UNMİK otoritesini kurmuştur. BM Genel-Sekreterinin Özel Temsilcisi (GSÖT) azınlık topluluklarıyla ilgili konular dahil olmak üzere, olağanüstü yetkilerle yetkilendirilmiştir. Bu demek oluyor ki şu anda ki şartlarda, genellikle GSÖT ve UNMİK Çerçeve-Sözleşmenin uygulanması açısından yeterli önlemlerin alınmasını sağlaması gereken en önemli durumlarda bulunan yetkililerdir. Aynı zamanda, Çerçeve-Sözleşmenin uygulanmasıyla ilgili dolaylı veya dolaysız (direkt yada endirekt) bir şekilde bağlantılı olan eğitim, kültür ve diğer alanlarda sayısı gittikçe artan sorumlulukların ÖGK’ye devredilmiş durumdadır. Dolayısıyla bu şartlarda, Çerçeve-Sözleşmenin uygulanması ve mevcut olan

gözetleme sürecinin neticesi olarak ortaya atılan önerilerin tamamlanması için hem uluslararası ve hem de yerel kurumlar tarafından daha aktif bir şekilde katkıların sağlanmasına ihtiyaç duyulduğu aşikardır.

17. Aynı zamanda Kosova’da belli azınlık topluluklara ait olan kişilerin endişeleri hüküm süren belirsizlikten dolayı kötüleştiğini ve Çerçeve-Sözleşmenin uygulanmasına ilişkin birçok konularla ilgili kurumların sorumlulukları hakkında verilen değişik beyanatlar Danışma Kurulunun izlenimleri arasındadır. Netice itibari olarak, bazı durumlarda ilgili yetkililer yada makamlar arasında sorumlulukların net bir şekilde belirlenmemiş ve dolayısıyla bireysel kişiler sorunlarını halledecek kişileri tespit etmek konusunda güçlük çekmektedirler. Mesela, Danışma Kurulu azınlık toplumuna ait olan kişilerin dönüşü anlamında bazı eğilimleri fark etmiştir.

18. Bu konuyla ilgili Danışma Kurulu, Kosova Kurumlarına görevleri devretmek ihtiyacını ve yerel düzeyde azınlık sorunlarını sahiplenme ve çözüme kavuşturma girişimlerini (aşağıdaki 22 paragrafta bakınız) kabul ederken, yerel yetkililerin bu alanda görevlerini yerine getirmeleri konusunda hazırlıklı olmadıkları belirlenirse, o zaman UNMİK’in yararlı adımları alması ve sorumluluklarını tamamen yerine getirmesi açısından önemli olduğunu düşünüyor. Ayrıca şunu da hatırlamak gerçekten çok önemlidir, Çerçeve-Sözleşmenin 8. Bölümüne göre, Genel Sekreterin Özel Temsilcisi’ne (GSÖT) ayrılmış (verilmiş) olan yetki ve sorumluluklarına şu madde de dahil edilmiştir “Topluluklar haklarının ve çıkarlarının tamamen korunmasını sağlamak için tam yetki verilmiştir” Statü müzakerelerinde azınlık konularıyla ilgili sorumluluklar ve yetkiler hakkında çizgilerin net bir şekilde ayarlanması gereksinimiyle birlikte, eğitim ve yasanın uygulanmasından başlayarak geniş kapsamlı sektörlerde alınan önlemlerin azınlık haklarının uygulanmasını etkilediğini göz önünde bulundurmak önemlidir.

19. Çerçeve-Sözleşmenin ilkelerinin uygulanması sorumluluklarını etkileyen diğer faktörlerden biri, Kosova’da mevcut olan “paralel strüktürlerdir”. Danışma Kurulu 2003 yılında Sırbistan ve Karadağ hakkında birinci düşüncesini hazırladığında, Kosova’nın adı geçen Hükümetin Partisi kontrolü altında olmadığı için Kosova’daki durumu detaylı bir şekilde inceleyemeyeceğini anladı.² Ancak, bu konuyla ilgili Danışma Kurulu, Kosova’da Sırp toplumu üyelerinin yaşamış oldukları bölgelerde Sırlara ve be belli bir sayıda diğer topluluk üyelerine, mesela Rom topluluğu üyelerine eğitim ve diğer hizmetleri sunmakta olan paralel strüktürlerin uygulamada devam ettiğini kaydediyor. Bu strüktürlerin finanse edilmesi ve yönlendirilmesi büyük ölçüde Belgrat yetkilileri tarafından yapıldığı için, *de facto* Belgrat’taki yetkililer de Kosova’nın konuyla ilgili bölgelerinde Çerçeve-Sözleşme standartlarının göz önünde bulundurulmasını etkilemektedir.

Yakın geçmişim mirası (kalıtları)

20. Danışma Kurulu, Miloşeviç rejiminin negatif kalıtları ve adı geçen rejimin uygulamaları, ve uyguladığı siyasetler Kosova’da en önemli mağdurlar konumunda bulunan Kosova Arnavutları arasında kapsamlı bir şekilde hala hissedildiğini vurguluyor. Aynı zamanda Kosova’da yaşayan diğer topluluklar da, özellikle Sırlar ve Romlar, devam eden şiddetler, ve özellikle Mart 2004 tarihinde Kosova genelinde şiddetin patlak vermesi ve 1999 yılında NATO müdahalesinde

² Milli Azınlıkların Korunması için Çerçeve-Sözleşme üzerinde Danışma Kurulu, Sırbistan ve Karadağ hakkında Düşünce ACFC/INF/OP/I(2004)002.

sonra evlerin yıkımları ve kapsamlı yönde insanların yerlerini değiştirmesiyle halla etkilenmiş durumdadır. Meydana gelen diğer olaylar ise etnikler arası ilişkileri ve güveni daha da fazla sarsmıştır. Geçmişte meydana gelen olaylar, mevcut olan yetkililerin Çerçeve Sözleşmenin uygulanması ve etnik topluluklar arasında hoşgörüyü, güveni, etkili eşitliği yeniden yaratmak için, ve özellikle sonuca götürecek önlemlerin alınması konusunda görevlerini zorlaştırmaktadır. Bu mevzu, bu alanda sorumlulukları üzerine almaya başlayan Kosova kurumları tarafından yalnız bırakılmış herhangi bir yönetim için büyük meydana okumayı yaratmaktadır, ayrıca bir çok konularda hala azınlık toplulukların güvenlerini kazanmaları gerekmektedir.

21. Bugünkü Kosova’da, Sırlar ve Arnavutlar arasındaki ilişkilerin düzelmesinin oldukça büyük bir meydana okuma olduğu bilinirken, ve hatta Kosova Parlamentosu’nda azınlık topluluklara ayrılmış sandalye sayısı gibi önemli garantilerin verilmesine rağmen, UNMİK, ÖGK ve ilgili diğer kurumlar tarafından diğer azınlık topluluklarına bazı önemli garantilerin verilmesi konusunda dikkatin gösterilmemesi bir riski oluşturmaktadır. Danışma Kurulu, bu toplulukları, dolaylı veya dolaysız bir şekilde azınlıkları etkileyen yasaların, uygulamaların ve siyasetlerin hazırlanmasına, değerlendirilmesine ve de uygulanmasına dahil edilmelerinin büyük önem taşıdığını düşünmektedir. Ayrıca Kosova’nın statüsü hakkında müzakerelerde alınacak sonuç içerisinde endişelerinin göz önünde bulundurulması ve sağlanması açısından azınlık toplulukları temsilcilerine danışmadan *pro forma* ziyade daha önemli ve anlamlı rollerin verilmesi gerektiğini uygun bulmaktadır. Dolayısıyla alınacak olan kararların ilgili tüm topluluklar açısından Çerçeve-Sözleşmeyle tamamen uyumlu olması konusunda yardımcı olmasını sağlayacaktır.

22. Danışma Kurulu aynı zamanda, genel kamunun önemli bir orantısından onaylanmadığı takdirde ve dışarıdan veya ikinci kişiler tarafından “empoze edilmiş” olduğu takdirde, yasalar, siyasetler ve uygulamaların başarılı olmayacağını farkındadır. Yeni yasaların yerel düzey ve siyasi arena dışında olmak üzere, olabildiği kadar daha geniş kitleler tarafından onaylanması önemlidir, ayrıca çoğu defa oybirliğinin sağlanmamasından dolayı özellikle azınlıkların korunması alanında bir risktir. Danışma Kurulu, Çerçeve-Sözleşme dahil olmak üzere, gerçekten azınlıklarla ilgili bazı standartların, aynı zamanda Kosova Ayrımcılığa Karşı Yasası olduğu gibi konuların tanıtılmasıyla ilgili yeterli bilgilerin verilmediğini ve insanları bilinçlerini artırmak çabalarıyla birleştirilmediği izlenimi bulunmaktadır. Dolayısıyla konuyla ilgili verilen sınırlı destek ve bilgiler, bu konular üzerine başvuruların nadir yapıldığı sebeplerinden biridir.

III. 1-19. MADDELERİN ÜZERİNDE ÖZEL YORUMLAR

Madde 1

23. Danışma Kurulu, Çerçeve-Sözleşme dahil olmak üzere, Anayasal Çerçeve’nin ulusal azınlıklarla ilgili birçok sayıda uluslararası insan hakları standartlarını dolaylı olarak uygulanabilmesini sağlaması gerçeğini takdirle karşılıyor. Ancak Kosova’da mevcut olan özel yasal durumu göz önünde bulundurarak, bu anlaşmaları gözetlemesi gereken uluslararası mekanizmalar UNMİK tarafından yönetilen Kosova’da etkili olamamıştır, dolayısıyla bu konu Kosova’da yetkililerin sorumlulukları hakkında yasal soruları ortaya atıyor. Şu anda mevcut olan gözetleme (denetleme) süreci bu endişeleri dile getirmek açısından önemli bir adımı

oluşturmaktadır, ayrıca Danışma Kurulu dile getirilmesi gereken her bir endişenin yasal ve kurumsal sorunlarını içerdiği halde, ilgili diğer anlaşmalarla benzer girişimlerin takip edilmesini önemli buluyor. Bu konuyla ilgili UNMİK'in BM anlaşmalı ve ilgili kurumlarına Uluslararası Sivil ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ve Uluslararası Ekonomi, Sosyal ve Kültür Hakları Sözleşmesi'nin uygulanması hakkında rapor sunacağını duyması Danışma Kurulunu memnun etmiştir.

24. Danışma Kurulu, bu konunun gelecekte Kosova'nın statüsüyle ilgili yapılacak olan müzakerelerde Kosova'da Çerçeve-Sözleşmenin bir anlamda gözetleme sürecinin sadece devam etmesinin ve uygulanmasını sağlanması dışında, diğer uluslararası insan hakları anlaşmalarını uygulanması ve gözetlenmesini, ve ayrıca ulusal azınlıkların korunmasıyla ilgili gözetleme kurumlarını artırılması konusunun görüşülmesi mecburi olduğunu düşünüyor.

Madde 2

25. Danışma Kurulu, bu maddenin içermiş olduğu ilkelerin uygulanmasını, özellikle Mart olaylarında olduğu gibi yerel kurumlar sınırlı tecrübe ve uzmanlıklarıyla Çerçeve-Sözleşmenin hükümlerini uygulamak açısından kararlılıklarını belli etmeleri ve ciddi başarısızlıklardan sonra farklı topluluklar arasından iyi niyetle güveni sağlamak açısından Kosova için çok önemli olduğunu düşünüyor.

Madde 3

Çerçeve-Sözleşmenin Uygulanması Alanı

26. "Ulusal Azınlık" ifadesi Kosova'daki yasamada ve uygulamada düzenli olarak kullanılmıyor, çünkü tercih edilen ifadenin "topluluklar" olduğu gözden kaçmıyor.³ Aynı zamanda, Çerçeve-Sözleşmenin, Arnavut olmayan toplulukların içermesi hakkında kapsamlı şekilde analılaşmaya varılmıştır, ve durum UNMİK Raporuna da yansımış olmuştur. Danışma Kurulu bu pragmatik yaklaşımı memnuniyetle karşılamaktadır, ve Çerçeve-Sözleşmenin uygulanmasında ilgili gurupları belirtmek için "ulusal azınlıklar" ifadesini ilgili gurupları tanımlamak içi yasalarda, siyasetlerde ve uygulamada mecburen olmadığı konusunda hemfikirdir.

27. Ancak, belli toplulukların belirli kimliklerini kabul etmek konusunda çeşitli anlaşmazlıklar ve kararsızlıklar mevcuttur. Anlaşmazlıklar yetkililer tarafından özellikle Mısırlı topluluğunun, Rom ya da Aşkalı topluluğu üyeleri olarak muamele edilmesiyle alakalıdır. Buna benzer bir şekilde Aşkalılar da Romlar olarak muamele ediliyorlar, oysa Aşkalılar arasındaki öz-kimliklerinin uygulamalarına bu muamele yansımamaktadır. Uluslararası topluluğu temsilcileri sıkça yukarıda bahsedilen gurupları "RAE toplulukları" olarak adlandırmaktadır. Bu ifadenin sadece pratik sebeplerden dolayı tertiplendiğini anlarken,

³ UNMİK Raporu şunu ifade etmektedir: "Anayasal Çerçeve ve Kosova Yasaları aynı dini veya dili guruba mensup olan kişileri "milli azınlık" terimiyle değil, "Topluluklar" terimiyle tanımlamaktadır. Kosova'da "Topluluklar" genel olarak Kosova Arnavutları, Kosova Sırları, Türkler, Boşnaklar, Goralılar, Torbeşler, Romlar, Aşkalılar, Mısırlılar, ve Kosova Hırvatlarını " tanımlamaktadır.

toplulukları ifade etmek görevini kolaylaştırmak için Danışma Kurulu bu tür ifadenin ilgili grupların belli kimliklerini kabul etmeme işareti olarak algılanabileceğinden dolayı kaçınılması gerektiğini düşünüyor.

Nüfus ve barınak sayımı ve bilgilerin toplanması

28. Danışma Kurulu, Çerçeve-Sözleşmenin uygulanmasıyla ilgili en önemli girişimlerden biri planlanan nüfus ve barınakların sayımıyla ilgili olduğunu düşünüyor. 2006 Yılı'nın sonlarında tam nüfus sayımının yapılacağını düşünerek, 31 Ekim ve 15 Kasım 2005 tarihlerinde belirlenmiş belediyelerde test nüfus sayımı örgütlenmiştir.⁴

29. Danışma Kurulu, halkın etnik yapısı konusunda istatistik bilgilerin gelişmesi açısından Kosova'da nüfus sayımının yapılmasına ihtiyaç duyulduğuyula hemfikirdir. Mevcut olan istatistik bilgileri verimsiz kalitededir. 1991 Yılı'nda yapılan nüfus sayımındaki neticeler yayımlandığı zamanda bile nüfus sayımına sınırlı sayıda katılımın olmasından dolayı neticeler komple değildi, ve o zamandan bu yana nüfusun etnik yapısında büyük değişimler meydana gelmiş durumdadır. Güvenilir bilgilerin mevcut olmaması, azınlıklar hakkında yasamaları, siyasetleri ve programları geliştirmek ve uygulamak zorlaştırmaktadır. Bu tür bilgiler, mesela, azınlık topluluklarına ait olan kişilere eğitim ve diğer alanlarda azınlık dillerine gereken desteği sağlamak, ya da etkili bir şekilde kamu kurumlarına katılmalarını sağlamak açısından uygun önlemleri belirlemek ve uygulamak için gereklidir. İstatistik bilgilerin geliştirilmesi aynı zamanda birçok önemli hükmün uygulanabilmesi konusunda sayısal standartları içeren ve tasavvur edilmiş dil yasasının objektif ve etkili yönde uygulanması için ön şarttır.

30. Danışma Kurulu, Anayasal Çerçevesiyle garanti edilmiş haklardan biri olan ulusal azınlık olarak, yada ulusal azınlık olmayarak muamele edilme hakkına sahip oldukları dahil olmak üzere, nüfus ve barınakların sayımından Çerçeve-Sözleşmenin 3. maddesinin içerdiği olduğu ilkelere göz önünde bulundurmalarını gerektiği konusunda bilinçli olduklarından dolayı sorumlu olan yetkilileri takdir ediyor. Mesela, 13 Aralık 2004 tarihinde Kosovo Meclisi tarafından onaylanan ve Genel Sekreterin Özel Temsilcisi (GSÖT) tarafından resmen ilan edilen Kosova Halkının Nüfus ve İskan Sayımı'yla ilgili Yasa, test nüfus sayımı yapılmadan önce, 31 Ekim 2005'te sayımla ilgili yayımlanan kılavuz, bireysel kişilere ulusal/etnik konularıyla ve hangi dine mensup olduklarıyla ilgili sorulara cevap vermeleri hakkında mecburi olmadıklarını net olarak vurguluyor.

31. Ancak mevcut olana şartlarda Kosova'da nüfus sayımını örgütlemeye ilişkin riskler de bulunmaktadır. Bilgileri, işlemleri ve istatistiksel bilgileri dağıtımını yapmaktan ve bilgilerin korunmasıyla ilgili önemli garantilerin eksikliğinde sorumlu bulunan Kosova İstatistik Ofisinin (KİO) mevcut olan kapasite problemleri dışında, eğer Sırplar, Romlar dahil olmak üzere tüm diğer toplulukların nüfus sayımına katılımını sağlayamazsa o zamana nüfus sayımı yasal açıdan ciddi problemlerle karşı karşıya kalacaktır. Mevcut durumda sürecin önemli unsurları konusunda bazı anlaşmazlıklar bulunmaktadır, mesela Kosova dışında 12 aydan fazla ikamet etmiş olan yerlerinden edinmiş kişilerin (YEK) yada diğerlerinin nüfus sayımı sürecine dahil edilme yada edilememesi konusu. Danışma Kurulu, bu çerçevede azınlık topluluk

⁴ Deneme (test) nüfus sayımı 31 Ekim – 15 Kasım tarihleri arasında Kosova'nın 6 belediyesinde, Priştine, Prizren, Gilan, Kaçanik, Novo Bırdo ve Skenderay belediyelerinde tanıtılmıştır.

temsilcilerinin görüşlerine saygı gösterilmesi ve bu sorunun dikkate değer bir şekilde göz önünde bulundurulması gerektiğini düşünüyor. Tekniksel, metodoloji ve dahil olan diğer farklı problemlerin bilincinde olarak, Danışma Kurulu dönme arzusunda bulunan yerlerinden edilmiş kişileri hakkında yetkililerin daha güvenilir istatistik bilgileri saptamak için gereken yolları bulmaları gerektiğini addediyor.

32. Danışma Kurulu, tüm toplulukların nüfus sayımına kapsamlı bir orantıda katılma olasılığı ve azınlık toplumunun desteği olmadan, nüfus sayımını örgütlemek sadece istatistik bilgilerin kalitesi açısından değil, hatta Çerçeve-Sözleşme değişik ilkelerinin uygulanmasına ilişkin de negatif olumsuzluklara yol açabileceği düşüncesindedir. Ekim – Kasım 2005 tarihinde test nüfus sayımının, Sırp toplumunun çoğunlukta bulunduğu Leposaviç belediyesinde de örgütlenme planların uygulanmadığı gerçeğini göz önünde bulundurarak, bu süreç için desteğin ve güvenin daha da fazla güçlendirilmesi gerektiği gözden kaçmıyor

33. Nüfus sayımında sonuçların aydınlatılması için, Danışma Kurulu, tam nüfus sayımını gerçekleşmesi için, yetkililerin yapmış oldukları hazırlıklardan muhtemelen daha fazla hazırlıkların yapılması gerekli olduğunu düşünüyor, ve nüfus sayımının ertelenmesi 17-20 Ekim 2005 tarihlerinde nüfus sayımıyla ilgili uluslararası gözetleme misyonu gerçekleştiren Avrupa Konseyi, Avrupa Komisyonu ve Birleşmiş Milletlerin uzmanlarının önerisi olduğunu fark etmiştir.

34. Danışma Kurulu, Kosova’da bireysel kişilerin hangi topluluğa mensup olduğu bilgileri belediye düzeyinden başlayarak, eğitimden ve iş verme alanlarında da farklı bağlamlarda toplandığını kaydediyor. Bu alanlarda kaliteli bilgileri elde etme ihtiyacı konusunda anlaşmaya varırken, Danışma Kurulu, bireysel kişiler ve özellikle azınlık topluluklarından mensubiyetleri hakkında bilgilerin toplanması esnasında ve kişisel bilgilerin korunması için yasal koruyucular tarafından eşlik edilmesi gerektiğini vurguluyor. Kosova’da bilgilerin korunmasına dair yeterli dikkat verilmediği göz önünde bulundurursak, Danışma Kurulu istatistiksel amaçlar için toplanmış ve işlemlerden geçen kişisel bilgilerin korunmasına ilişkin Bakanların Önerileri Kurulunda (97) 18 tespit edilen ilkelerin altını çiziyor. Aynı zamanda, azınlık toplumu üyesi olarak muamele edilememesi hakkının korunmasını sağlamak ve Anayasal Çerçevesi’nin 4. Bölümüne uyumlu olarak, ilgili kişilere sürekli olarak istedikleri halde topluluk mensubiyetlerini belirtebileceklerini ifade etmek önemlidir.

Madde 4

Ayrımcılığa karşı yasa ve yasal yollar

35. Danışma Kurulu, özellikle 20 Ağustos 2004 tarihinde Kosova Meclisi tarafından onaylanan ve GSÖT tarafından resmi ilan edilen Ayrımcılığa Karşı Yasa (2004/32 No’lu UNMİK Yönetmeliği) vasıtasıyla Kosova yetkililerinin ayrımcılığa karşı konusuyla ilgili geliştirilmiş yasamayı tanıtımalarını memnuniyetler karşılıyor. Bahsedilen Yasa, hem kamu hem de özel alanlarda dolaylı ya da dolaysız ayrımcılığa karşı önemli garantileri sağlamaktadır. Yasa etnik ayrımcılığa karşı mücadele etmek için herhangi bir yeni strüktürü tanıtmıyor, ancak mevcut olan yasamaya uygun olarak ayrımcılık hakkında şikayetleri kabul etmek görevini mahkemelere ve Ombudspersona emanet ediyor.

36. Danışma Kurulu, azınlık topluluklarına ait olan kişileri ayrımcılıktan korumak konusunda bu yasanın mevcut olmasının önemini vurgularken, özellikle bu yasanın pratikte uygulamasına ilişkin problemler hakkında ve *de facto* azınlık topluluklarına ait olan kişilere yapılan ve bitmek bilmeyen ayrımcılıktan dolayı endişelidir. Bu problemler özellikle Sırp ve Romlara ilişkin olduğu gözükmemektedir, ancak diğer azınlık toplulukları da, konuyla ilgili belirli problemler hakkında bilgiler veriyor.

37. Yukarıda bahsedilen problemlere rağmen, azınlık topluluklarına ait olan kişiler adalet önünde Ayrımcılığa karşı Yasa'dan nadiren yardım istemiştir. Bu konu alanında sorunlar insanların bilinçli olmamalarından ve ayrıca yasal yardımın eksikliği ve yarım kalmış işler dahil olmak üzere, Kosova adaletine ulaşma olanaklarını negatif yönde etkileyen önemli problemlerle bağlantılı olduğu gibi görünmektedir. Ayrıca birçok problemlerin çoğunluk toplumuna ait olan kişilere etkisi olurken, özellikle bu etkiler yerlerinden edinmiş kişiler (YDK) ve azınlık topluluklarına ait olan kişiler için ciddi boyutlardadır. Bununla birlikte, yargıçlar ve personel dahil olmak üzere, adalet sisteminde azınlık topluluklarına ait çalışan kişilerin sayısı orantıdan çok daha azdır. Bu olaylar azınlık topluluklarının adli sistemlere güvenlerini güçleştirmektedir. Danışma Kurulu, UNMİK Raporunda dahil olmak üzere, adaleti etkileyen bu tür problemlerin açıkça bir şekilde yetkililer tarafından da kabul edilmesini takdirle karşılıyor. Bu sorunları dile getirmek için önemli girişimler yapıldıysa bile, girişimlerin uygulanması açısından çeşitli engellerle karşı karşıya kalınmış ve sınırlı neticeleri elde etmiştir.

38. Bu tür durumlarda, Ombudsperson Ofisi ayrımcılıkla ilgili dile getirilen şikayetler konusunda en fazla ulaşılabilen opsiyondur, dolayısıyla bu ofis azınlık topluluklarına ait olan kişiler için sadece ayrımcılığa ilişkin konularla değil, hatta haklarının genel olarak uygulanması için gerçekten güvenilir ve önemli bir kurum haline gelmiştir. Ombudspersonun yapmış olduğu çalışmalarını en önemli unsurlarından biri, çoğu defa tespit edilmiş olan eksiklikleri uluslararası yetkililere dile getirerek çözümlere kavuşturma kapasitesidir.

39. Bu geçmişe rağmen, Danışma Kurulu, mevcut durumda uluslararası yönetimi altında bulunan Ombudsperson kurumunun, bu safhada tamamen yerel kuruma planlanmış devir tesliminin (devretmek) uygulanmasının henüz erken olduğunu düşünüyor. Danışma Kurulu, Ombudspersonun bugüne kadar azınlıklar toplulukları arasından kazanmış olan güveni yıpratmadan tamamen yerel kurum olarak fonksiyon edeceğini değerlendirmeden önce devir teslimin (transferin) yapılamayacağını düşünüyor.

Serbest dolaşım hakkı

40. Anayasal Çerçevesinde serbest dolaşım hakkı açık bir şekilde garanti edilmemiştir, bu ilke Anlaşma Çerçevesinin Açıklayıcı Raporunda ifade edildiği gibi Anlaşma Çerçevesinin 4. maddesindeki garantilere dahil edilmiştir. 6 Haziran 2004 tarihli Kosova Standartları Uygulama Planı'nda serbest dolaşım hakkı öneminin altı çizilmiştir. Azınlık topluluklarına ait olan kişiler, özellikle ayrımcılık tecrübelerinden, etnikler arası düşmanlıktan ve diğer faktörlerden kaynaklan ve hala devam eden ciddi problemlerle karşı karşıya kalmış oldukları bir alandır. Yerel düzeyde belli alanlarda bazı gelişmeler gerçekleştirilmiştir, ancak kabarcık sayıda kişilerin evlerine dönememeleri, ayrıca sağlık hizmetleri, mahkemeler ve kamu ulaşımından diğer

hizmetlerden faydalanmak konusunda varolan engeller, genel durumun hala uyumsuzluk içerisinde olduğunu kanıtlamaktadır.

41. Danışma Kurulu, bazı yorumcuların tarafından serbest dolaşım hakkıyla ilgili problemlerin genelde kendi kendine empoze etmekten ve verilen yanlış bilgilerden dolayı büyütüldüğü ifade edilse bile, yorumcuların görüşlerini paylaşmıyor. Mart 2004 şiddet olayları dahil olmak üzere, geçenlerde ilgili bireysellerin tecrübelerine dayanarak, etnikler arasındaki ilişkilerde gelişmelerin olduğu hakkında bir çok kişilerin inanması imkansız olmasa bile, zor olduğunu kanıtlamaktadır. İlerlemenin devam edebilmesi hakkındaki güven, sürekli olarak meydana gelen rahatsız edici olaylardan, ayrıca belirli azınlık topluluklarına yönelik diğer olaylar ve de etnik açıdan işlenen suçluların cezadan muaf oldukları hakkındaki algılamalardan dolayı zarara uğramaktadır. (Madde 6'daki yorumlara bakınız). Yetkililer sorumluluklarını kabul etmelidir ve gereken önlemleri almalıdırlar. Aynı zamanda, Danışma Kurulu, hem Kosova medyası hem de başka yerlerdeki medyalar, bu alan hakkında haber vermekle duyarlı bir rolü oynadıkları konusunda hemfikirdir.

Dönüş süreci ve tam ve etkili eşitlik

42. Danışma Kurulu, birçok alanda Kosova'da azınlık topluluklarına ait olan kişiler için tam ve etkili eşitliği elde etmek hala uzak olduğunu düşünüyor. Mesela, Ocak 2005 tarihinde Kosova Hükümeti'nin girişimiyle azınlık topluluklarına ait kişileri işe alma kampanyasında elde edinmiş tecrübeleri göz önünde bulundurarak, iş bulma konusundaki alanda pozitif önlemleri elde etmek için ihtiyaç duyulmaktadır. Danışma Kurulu, Kosova'daki iş verme konusunda genel ekonomi durumunun içler acısı olduğunu, ve hatta Arnavutlar arasında da işsizlik oranının yüksek seviyede olduğunu bildiği halde, Goralı, Rom, Aşkali, Mısırlı ve yerlerinden edinmiş Sırlar dahil olmak üzere, azınlık topluluklarına ait olan kişiler için özellikle bu durumun zor olduğunu farkındadır. (madde 15'teki yorumlara bakınız).

43. Danışma Kurulu, bu konunun dönüş süreciyle bağlantılı olduğunu da hatırlamaktadır, çünkü dönüş, güvenlik problemlerinden ziyade iş verme fırsatlarının da sağlanmasını talep etmektedir. Çoğunlukla kırsal bölgelerde yaşayan halkın döndüğünü göz önünde bulundurursak, etkin bir şekilde yeniden mülkiyetlerine sahip olmalarını ve tarımsal topraklarına ulaşmalarını sağlamak hayli önemlidir. Dönüş süreciyle ilgili daha genel olarak Danışma Kurulu, bu konunun yetkililer tarafından öncelik ve standartların uygulanması planının en önemli unsuru olarak göz önünde bulundurulmasını takdirlere karşılamaktadır. Aynı zamanda, Danışma Kurulu bu süreçte ilgili kişilerden yaşama yerlerini özgürce seçme hakkına önem verildiğini önemli bulmaktadır, ve ayrıca ilgili tüm kişilerden yaşamış oldukları yerlere güvenlik endişeleri ve sınırlı iş imkanlarını sıralayarak objektif ve sübjektif sebeplerden dolayı dönmelerini mantıklı bulmadıkları için yardımcı önlemlerin tasarlanması ve uygulanması ve bu gerçekleri yer vermesi için esnek olmalıdır.

44. Dönüş sürecini kolaylaştırmak için gösterilen çeşitli çabalara rağmen, Danışma Kurulu, Batı Avrupa'dan Aşkali ve diğer azınlık topluluklarına ait olan kişilerin zorla Kosova'ya iade edilmesi konusunda yeterli dikkatin verilmemesinden dolayı ve gönüllü olarak dönen kişilere verilen yardımın bu kişilere verilmemesi için endişe verici konulardan biri olduğunu

düşünmektedir. Mevcut durumdaki şartlarda, Kosova'ya zorla iadenin uygulanmasının mantıklılığını yorumlamak mevcut olan Düşünce konu alanının üzerinde olurken, Danışma Kurulu zorla iade edilen bireysellerin entegrasyonunu kolaylaştırmak için ne UNMİK ne de GÖK tarafından sistemli bir şekilde yardımların ya da diğer önlemlerin tanıtılmaması üzüntü vericidir. (17. paragraf altında sorumlulukların ayrılmasının eksikliğinden kaynaklanan problemler hakkında yorumlara bakınız). Bunların büyük bir sayısının yıllarca yurtdışında ikamet ettiklerini, ve döndükleri belediyelerde kuvvetli bağlantılarının olmadığını göz önünde bulundurarak, bu tür konularla ilgili hala büyük desteğe, yardıma ve rehberliğe ihtiyaç duymaktadırlar. Uluslararası Göç Örgütü (İOM) dahil olmak üzere, durumu düzeltmek için belirli girişimler önerilmiştir, ancak ilgili kişilerin tam ve etkili eşitliliğiyle direkt olarak bağlantılı olan bu konu hakkında sorunlara çözüm bulmak için yeterli finansi yardımın olmadığı gözüküyor.

Romlar

45. Danışma Kurulu Kosova'da özellikle Romların zor durumu olduğunu kaydetmiştir, dolayısıyla onların problemleriyle uğraşmak için daha stratejik bir yaklaşımın olması gerektiğini düşünmektedir. Onların mesela iskan yada barınak, eğitim ve iş bulma alanlarında ciddi boyutlarda ekonomik ve sosyal problemleri, özgürce dolaşım haklarını kısıtlayan ayrıca diğer haklarının uygulamalarını etkileyen problemler çoğu defa çoğunluk toplumundan ve Rom karşıtı düşünceler yüzünden yapılan ayrımcılıktan dolayı daha fazla ağırlaşmaktadır. Mart 2004 yılında topluluklar arasındaki meydana gelen olaylar esnasında ve öncesinde Romlar ve onların mülkiyetleri de hedef alınmıştır, ve şu anda yeterli belgelerin olmaması mülkiyetlerine ulaşmak açısından ciddi engelleri oluşturmaktadır.

46. Danışma Kurulu bu konu hakkında hareketsiz geçen yıllardan sonra geçenlerde Romların problemleri hakkında uluslararası çevrelerden ve yerel makamlardan gittikçe daha fazla dikkatin verilmesini memnuniyetle karşılamaktadır. Bu konu özellikle, Romlar kuzey Mitroviçe ve Zvečan gibi Sırp'ların tarafından kontrol edilmiş kamplardaki durumları alarm vericidir. Romların birçoğu Mitroviça'nın İbar nehrinin güney kısmında bulunan ve 8.000 kadar Rom, Aşkali ve Mısırlıların yaşadığı Mahallenin (geleneksel yerleşim yeri) 1999 yılında yıkılmasından sonra bu kamplarda yıllarca yaşamışlardır. Genellikle standartların altındaki barınaklarda yaşamaları dışında, Trepça maden ocağı ve maden ocağını çöplük arazisinin yakınlarında kurulmuş olan bu kamplarda yaşayan kişiler, Dünya Sağlık Örgütü'ne (WHO) göre, olağanüstü yüksek düzeyde kurşun kirliliğine maruz bırakılmışlardır. Özellikle çocuklar ve hamile kadınlar için ciddi boyutlarda sağlık sorunlarını yaratabilecek olan bu durum Çerçeve-Sözleşme'nin içerdiği 4. maddesine göre uyumlu değil, dolayısıyla acil olarak hedeflenmiş önlemlerin alınmasını hakketmektedir.

47. Bu sorunları idare etmek için ciddi gecikmeler bulunmaktadır, ancak şu anda - geniş çapta uluslararası toplumun dikkati çektikten sonra UNMİK ve Kosova'nın diğer kurumları tarafından tam öncelik olarak göz önünde bulundurulmaktadır, ama yine de daha önceden meydana gelen gecikmeler şu anda sonuca götüren kararların alınmasını incitmiş ve alınacak önlemler hakkında ilgili Romların destek ve güvenini kazanmayı zayıflamıştır. Kosova makamlarının mevcut olan planına göre Mitroviça'nın İbar nehrinin güneyinde bulunan Mahalle'nin orijinal alanında evlerin inşa edilmesine kadar Romların geçici bir bölgeye

yerleştirmeyi planlamaktadır. İlgili kamplardaki Rom liderleri geçici kampların kendileri için sürekli yerleşim yeri olabileceğini gerekçe göstererek geçici kamplara yerleşme planını reddetmiş durumdadırlar. Bağışçılar tarafından verilen sınırlı mali destek ve Mahallenin inşa edilmesi hakkında zamanlamanın gerçekçi olmamasından dolayı bu tür endişeler yoğunlaşmıştır.

48. Danışma Kurulu, insan hakları ve gerekli olan yardımsever problemlerinin siyasetleştirmekten kaçınılmasını ve tüm ilgililerden Romenlerin sağlıklarının ve refahının temel husus olarak göz önünde bulundurulmasını zorunlu olduğunu düşünmektedir. Nihayet Danışma Kurulu şu anda Kosova'da yeniden maden ocaklarının açılması sürecinde kapsamlı çevresel standartlarına titizlikle uymalarını ve azınlık toplulukların ve diğerlerinin aynı problemleri yaşamamaları için yerel yetkililerin uyanık olmaları gerektiğini vurgulamaktadır.

Madde 5

49. Kosova Standartları Uygulama Planı kesin olarak Kosova'nın kültürel mirasın korunması için tüm toplulukların katkılarının önemini vurgulamaktadır. Danışma Kurulu Kültür, Gençlik ve Spor Bakanlığının kültür, spor ve gençlerle ilgili etkinliklerinin promosyonunu yapmak ve farklı etnik, din ve dil topluluk üyeleriyle bağlantıları kurmak görevinin bulunduğunu kaydetmiştir. UNMİK Raporu azınlık toplulukların girişimiyle ve yukarıda bahsedilen bakanlık tarafından finansi edilen projeler listesini içermektedir. Gerçekleşen projelerin çoğu azınlıklar kültürünün promosyonunu amaçlaması dışında genelde azınlık toplulukların spor ve kültürel etkinliklerini kapsamaktadır.

50. Geçmiş yıllarda paralel strüktürlerin mevcut olmasıyla etkilenen ve büyük değişikliklere uğrayan Sırp'ların durumunu bir kenara bıraksak bile, Kosova'da azınlık kültürlerine sağlanan desteğin gelişmesini tahmin etmek çok zordur. Ancak, Danışma Kurulunun almış olduğu bilgiye göre, yapılan desteğin sınırlı olduğunu ve belirli azınlık topluluklarına göre onların kültürlerinin promosyonunu yapmak ve desteklemek gibi çabalarının yıllarca azaldığını göstermektedir. Bu tür endişeler, tiyatro ve müzik alanlarında kurumların devam ettirilmesinde meydana gelen problemleri vurgulayarak Türk toplumuna ait kişiler tarafından Danışma Kurulunun dikkatine sunulmuştur. Aşk'ali ve Mısırlılar dahil olmak üzere, belirli diğer topluluklar da kendi kültürel kimliklerinin promosyonunu yapmak ve kültürlerini korumak için çabaların yeterli derecede olmadığını düşünmektedirler. Ayrıca Romlar da dahil olmak üzere, birçok ünlü ve takdir edilen kişilerin Kosova'yı terk etmesinden dolayı azınlık kültürünün promosyonu zarara uğramıştır.

51. Azınlık topluluklarının kültürel etkinlikleri için verilmiş olan destekle ilgili yukarıdaki yorumları göz önünde bulundurursak, Danışma Kurulu konuyla ilgili karar alma sürecine azınlık temsilcilerin dahil edilerek kısıtlı maddi kaynakların en uygun bir şekilde dağıtılması açısından çok önemli olduğunu düşünmektedir. Danışma Kurulu, UNMİK Raporunda da bahsedilmiş olduğu gibi, finansi edilecek projeleri seçecek Borda azınlık topluluklarından iki uzmanın dahil edilmesi sürece azınlıkların katılımını sağlamak için yeterli olup olmadığını göz önünde bulundurmaları için yetkilileri teşvik etmektedir.

52. Kosova’da Anlaşma Çerçevesinin 5. maddesindeki ilkelerin uygulanmasında özellikle önemli olan meydana okuma, Kosova’da Sırp toplumunu temsil eden kültürel ve diğer mekanlar ve de Sırp Ortodoks Kilisesinin birkaç durumda hedef olarak seçildiği sebebidir. Bu konunun en rahatsız edici örneği Mart 2004 tarihi dahil olmak üzere Ortodoks dininin önemli binalarının yıkılmasıdır. Belirli bir gecikmeden sonra hasar görmüş dini binaların restore edilme süreci, Mayıs 2005 tarihinde Avrupa Konseyi, Avrupa Komisyonu ve UNMİK tarafından kurulmuş olan Kosova’da Ortodoks Dini Binalarının Yeniden inşa edilmesini Uygulama Komisyonu’nun yardımı altında gerçekleşmesi teşvik edicidir. Aynı zamanda 2005 yılında Prizren’de Bogorodica Leviška çatısının bir parçasının çalınması dahil olmak üzere, geçenlerde bu tür binaları içeren olayların meydana geldiği hakkında haberler verilmiştir.

Madde 6

Topluluklar arası düşmanlığa karşı mücadele çabaları

53. Danışma Kurulu, Kosova’da topluluklar arası nefrete karşı mücadele etmek için çerçevenin, özellikle UNMİK’in ulusal, ırksal, dini, ve etnik konuda düşünce ayrılığı ya da hoşgörüsüzlüğü kışkırtmayı yasaklayan yönetmeliği, ve bu konuyla ilgili önemli garantileri şart koşan diğer normların hayli gelişmiş olduğunu fark ediyor. Ancak, konuyla ilgili alanda standartlar ve gerçekler arasında olağanüstü geniş bir boşluk bulunmaktadır. UNMİK’e göre, mevcut durumda azınlık topluluklarına mensup olan kişilere karşı şiddetin büyük orantıda azaldığı görünmektedir. Ancak Danışma Kurulu, bu tür şiddetin (olayların) Mart 2004 tarihinde meydana geldiği ve şu anda bile topluluklar arası düşmanlığın ciddi boyutlarda örnekleri hakkında haberler verildiğinin farkındadır. (dini mekanlara (binalara) karşı yapılan olaylarla ilgili 5 ve 8’deki yorumlara bakınız) Bununla birlikte, her günkü hayatta meydana gelen topluluklar arası düşmanlık ve kışkırtmaların büyük bir oranı kurumlara ve müsait olan yasal yolların etkinliğine güvenin olmamasından dolayı çoğu defa olayların bildirilmediği düşüncesi yaygındır.

54. Ancak bu alanda 1999 yılından bu yana etnik açıdan meydana gelen olaylarla ilgili yapılan araştırma ve kovuşturmaların durumu hakkında kapsamlı bilgilerin bulunmadığından dolayı gelişmeleri değerlendirmek çok zordur. Danışma Kurulu, özellikle Kosova gibi bir toplumda topluluklar arasında meydana gelen olaylarla ilgili kamu kurumlarının ne yaptığını, nasıl davrandığını, ayrıca ilgili süreçlerin tarafsız, ve adil şekilde yapıldığını göstermemeleri büyük eksikliktir. Danışma Kurulu, UNMİK Topluluklar, Dönüş ve Azınlık İşleri Ofisine, ayrıca ilgili diğer makamlardan bu konu hakkında bilgileri toplama planını hazırlamalarını öncelik olarak göz önünde bulundurulmasını talep etmektedir.

55. Mart 2004 tecrübelerini göz önünde bulundurarak Kosova Kuvvetleri (KFOR), UNMİK ve yerel polis, azınlık topluluklarına mensup olan kişileri etkili bir şekilde koruma konusunda hepsi güçsüz kaldı. Dolayısıyla bu olay topluluklar arasındaki şiddeti önlemek ve yasaları uygulama için kurumların yeteneğine güvenin olmamasına sebebiyet vermiştir. Azınlık topluluklarına ait olan kişilere yapılan suçların hala çözüme kavuşturulmaması, azınlık topluluklarının büyük bir sayısının azınlık topluluklarına mensup olan kişilere karşı yapılan etnik saldırıların büyük bir orantıda cezalandırılmadıklarıyla ilgili algılamaları bulunmaktadır. Danışma Kurulu, Mart 2004 tarihinde meydana gelen şiddet saldırıları dahil olmak üzere, bu

konular hakkında ciddi araştırmalar ve kovuşturulmaların yapılması Kosova'daki topluluklar arasında ilişkiler konusunda bir ilerleme olabileceğini vurguluyor.

56. Yukarıda bahsedilen problemlere rağmen Danışma Kurulu, bu alanda sadece uluslararası güçlerden değil, azınlık toplulukların güvenini kazanmak ve kendilerine inanmalarını sağlamak için Kosova Polis Hizmetleri'nden (KPH) de bazı ciddi çabaların yapıldığını tespit etmiştir. Azınlık topluluklarından görevlilerin işe alınmaları, sadece azınlıkların yaşamış oldukları bölgeler için değil, diğer yöreler için de önemi çok büyüktür, aynı zamanda bu kurumun gelecekteki başarısını etkileyecek en önemli faktörlerden biridir. Ayrıca azınlık topluluklarına ait olan kişilerin yaşadıkları belirlenmiş bölgelerde serbest dolaşımı sağlamak ve güvenliği geliştirmek çabalarında en önemli unsur olmaya devam eden KFOR ve diğer uluslararası aktörler, bu bölgelerde gerektiği kadar kalmaları ve karar alma sürecinde azınlık toplulukları temsilcilerinin görüşlerinin göz önünde bulundurulması önemlidir.

57. Danışma Kurulu, Kosova kurumlarının her düzeyde sürekli olarak hoşgörünün promosyonunu yapmak ve etnikler arası ve tüm diğer şiddetleri derhal ve sesli bir şekilde kınanmasının çok önemli olduğunu ifade ediyor. Bu konu, Kosova'da etnikler arası ilişkilerin hala gergin ve kırılgan olduğundan dolayı çok önemlidir. Mart 2004 olaylarına yavaş bir şekilde tepki gösterildikten sonra, Özyönetimin Geçici Kurumlarında belli sayıda siyasetçiler bu tür mesajları aşamalı bir şekilde kabul etmeye başladılar, ancak üzüntüyle bildirmek gerekir ki, bu tür mesajlar belediye düzeyinde dahil olmak üzere kapsamlı bir alana yeterli şekilde yansımamıştır. Bu bağlam içerisinde Danışma Kurulu, Kosova Hükümetinin belediye liderlerinden derhal etnik bazında ve çeşitli diğer suçları kınamaları için göstermiş oldukları gayreti takdirle karşılıyor.⁵ Ancak, bu alandaki iyi örneklerin önemi, siyasetin seçkinleri tarafından sadece anlaşma gereği standartların uygulanması için atılması gereken bir adım olarak değil de, hakiki bir şekilde onaylanacağını ve önemseneceğini ümit etmekteyiz.

⁵ Kosova Başbakanı'nın Belediye Meclisi Başkanlarına 23 Ocak 2005 tarihli göndermiş olduğu mektubu okuyunuz, mektup UNMIK Raporu, XI Ek'inde yeniden yayınlanmıştır

Medyanın Rolü

58. Çerçeve Sözleşmenin 6. maddesinin uygulanmasında medyanın rolü en önemli faktörlerden biridir. 2004 yılının Mart ayındaki olaylar esnasında bu yeniden görüldü, çünkü azınlık topluluklarına ait kişilere (Sırlar ve aynı zamanda Romlar, Aşkalılar ve Mısırlılar) yönelik düşmanlık, medyanın ve özellikle belirli medya kuruluşlarının olaylarla ilgili haber verme şekli olaylara yakıt dökmüştür. Bu sorunla ilgili Geçici Medya Komisyonu'nun (GMK) sonradan almış olduğu adımlar cesaret vericidir, ve o zamanda itibaren bu konu hakkında bir ilerlemenin kaydedildiği gözüküyor. Bu konuya yönelik ilerleme kaydedilmiştir, ayrıca şu anda Kosova medyasının kendi kendini düzenleyen kurumları bu alanda sorumlulukları almış durumdadır. Yerel kurumların artmış rolleri bu alanda gelişmeleri izlemek için gözetleme girişimleriyle birleşmesi gerekiyor.

Madde 7

59. Danışma Kurulu, Anayasal Çerçeve, Çerçeve-Sözleşme'nin 7. Maddesi'nin içerdiği haklar hakkında genel garantileri sağladığı gerçeğini takdirle karşılamaktadır. Ayrıca bu alanda 1981 yılı tarihli Kamu Meclisi hakkında Yasa dahil olmak üzere, uygulanan belirli yasaların modası geçmiş fikirleri içerdiğini göz önünde bulundurarak ve ayrıca Anayasal Çerçevesinde bahsedilmiş olan uygulanan insan hakları standartlarını tamamen yansıtmadığı için yasamayı reformlaştırmak için gereksinim duyulmaktadır.

60. Yasama reformu sürecinde en önemli unsurlardan biri Şubat 2005 yılında Kosova Meclisi tarafından onaylanmış ve şu anda GSÖT tarafından incelenen Kuruluşların Özgürlüğü hakkında Yasadır. Azınlık topluluklarına ait kişiler için yasanın büyük önemi olacağını göz önünde bulundurarak, Danışma Kurulu kayıt sürecinde aşırı engellerin ortaya çıkmaması ve sivil toplum kuruluşlarının kayıt edilmesinin inkar edilmemesi konusunda ve oldukça kapsamlı bir şekilde analizlerin yapılmamasını sağlamak için yetkililere talepte bulunmaktadır. Ayrıca, Danışma Kurulu kuruluşun özgürlüğünün sadece kuruluşlarının kayıt edilmesine ilişkin uygulanan hak olarak algılanmaması gerektiğini vurgulamaktadır.

61. Azınlık toplulukları temsilcileri Danışma Kuruluna kuruluşların veya meclislerinin özgürlüğünü uygulama esnasında önemli yasal zorluklar hakkında bilgiler vermediler. Danışma Kurulu, Kosova'da çok sayıda sivil toplum kuruluşların kayıtlı ve aktif olmasını takdirle karşılamaktadır. Şu anda uygulanan kanunlara göre, UNMİK bir kuruluşun tüzüğü "UNMİK'in herhangi bir Yönetmeliğini" ihlal edebileceğini düşünerek kuruluşun başvurusunu reddetme hakkına sahip olduğu halde UNMİK Raporuna göre 1999 yılından bu yana kayıt olmayla ilgili herhangi bir başvuru reddedilmemiştir.

62. Aynı zamanda özgürce hareket etmek konusunda sınırlamalar ve güvenlik problemleri 7. Maddenin içerdiği hakların uygulanmasını pratikte *de facto* ciddi bir şekilde etkilemiştir. Belirli topluluklara karşı sosyal tavırları ve etnik topluluklar arasında ilişkileri etkilemekte olan devamlı problemler belli bölgelerde azınlık topluluklara ait bazı kuruluşların etkinliklerinin görüş niteliğine ve tabiatına, ayrıca azınlık topluluklarına ait olan kişilere karşı dondurucu etkisi olabilir. (konuyla ilgili madde 9'daki yorumlara bakınız)

Madde 8

63. Bir kişinin dinini belli etmesi konusundaki hakkının uygulanması özellikle Kosova'da bir meydan okumadır. Bu alanda mesela belli mezheplere ilişkin pozitif gelişmeler olurken, geçmişte meydana gelen topluluklar arasındaki şiddet ve isyanlar esnasında birçok defa Sırp Ortodoks dinine ait binalara saldırılar düzenlendi. Bu tür saldırılar özellikle Mart 2004 tarihinde sık sık yaşandı. (madde 5'te ilgili yorumlara bakınız) Dini binaların korunması ve yeniden inşa edilmesinin yanında Danışma Kurulu, yetkililerin ve de dini liderlerin Kosova'nın farklı dinli yapısına saygı göstermeleri ve sürekli olarak bu alanda hoşgörünün ve karşılıklı saygının artması konusunda katkılarının önemli olacağını düşünmektedir.

64. Danışma Kurulu ayrıca şu anda Dini Özgürlük ve Dini Toplulukların Yasal Statüsü hakkındaki yasanın onaylanması sürecine ve de yetkililerin yasayı hazırlama sürecinde göstermiş oldukları çabalara büyük önem vermektedir. Sonuçlanan yasanın Anlaşma Çerçevesinin 8. maddesindeki ilkelerle tamamen uyumlu olması çok önemlidir. Bu konuyla ilgili Danışma Kurulu, yasa tasarısının hazırlanmasıyla ilgili verilen ilerlemeler hakkında bilgileri takdir ediyor ve yasa tasarısının hazırlanması sürecine Sırp Ortodoks Kilisesi temsilcilerinin de katılmasını kolaylaştıracaklarını ümit etmektedir.

Madde 9

65. Danışma Kurulu, Kosova'da azınlık dilinde medyaların kullanışı konusunda yasal kısıtlamaların olmadığını fark etmektedir. Ayrıca Anayasal Çerçevesi'nin 4. Bölümü azınlık topluluklarının hakları ve azınlık topluluğu üyelerinin kendi dillerinde haberlere, kamu yayım medyasına ve ilgili dillerinde yayınlara ulaşım ve temsil edilme hakkında övgüye değer hükümleri içerdiğini fark ediyor.

66. Uygulamaya gelince ise Danışma Kurulu, UNMIK Raporunun içerdiği bilgilerine dayanarak önemli derecede azınlık dilinde medyanın olduğunu kaydetmiştir. Ancak, azınlık toplulukları temsilcileri medya alanındaki durumla ilgili bazı eksikliklerin olduğunu bildirmişlerdir. Basın medyasında Goralı, Rom, Aşkali ve Mısırlıların durumun tamamen memnun edici olmamasına rağmen en büyük endişe azınlık toplulukların basın medyasına ulaşımıyla alakalıdır.

67. Şu anda Geçici Medya Komisyonu'nun (GMK) sorumluluğu altında olan yayım medya ruhsatını elde etmesiyle ilgili Danışma Kurulunun dikkatine en büyük endişelerin şu anda çok kültürlü istasyonların ve hizmet sunulamayan bölgelerde yayınların yapılması için ruhsatları almak konusunda olduğu bildirilmiştir. Bu süreç içerisinde önemli gecikmeler görülmüştür, ve azınlık topluluklarına ait olan belirli kişiler Mart 2003 tarihinde bu sürecin başladığında teslim etmiş oldukları başvuruları için hala cevabı beklemektedirler. Danışma Kurulu bahsedilen başvuruların GMK tarafından işlemlerden geçirilmesi açısından öncelik olarak belirlemesinin önemli mevzu olduğunu vurgulamaktadır, ve ayrıca Komite ruhsat edinme kararlarının azınlık topluluklarına ait olan kişilerin yayım medyasına ulaşmak açısından geliştireceğini ümit etmektedir.

68. Danışma Kurulu, Kosova Radyo Televizyonunun kurulmasıyla ilgili UNMİK'in 2001/13 No'lu Yönetmeliğinin kamu hizmetleri yayınında azınlıklar dilinde programların yapılmasına dair Kosova Radyo Televizyonu (RTK) programlarının 15%'den daha az olmayan zaman birimi sağlamakla, ve prime-time (en fazla izlenen zaman) zamanında haberler dahil olmak üzere hem televizyon hem de RTK radyo frekansının ortak yayınlarında çoğunluk topluluğunun konuştuğu dilden farklı olana yani azınlık toplulukları dillerinde programların yapılmasını garanti altına alan özel maddeleri içerdiğini takdir etmektedir. Daha önce bahsedilen garantilere benzer garantilerin daha esnek bir biçimde şu anda hazırlanmakta olan RTK yasa tasarısına ve diller yasa tasarısıyla ilgili konular hakkında genel hükümlerin dahil edildiğini duyması Danışma Kurulunu memnun etmiştir.

69. Yukarıda bahsedilen sorumluluklara uyumlu olarak RTK düzenli olarak Boşnak, Rom Sırp ve Türkçe dilleri dahil olmak üzere azınlık dillerinde programları yayınlamaktadır. Bu pozitif önlemler yanında Danışma Kurulu, çoğunlukla anadilleri Arnavutça olan Aşkali ve Mısırlı topluluklarının özel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmaları için RTK'yı teşvik ediyor.

70. Azınlık topluluklarına ait olan kişiler tarafından aynı zamanda teknik zorluklardan dolayı meydana gelen belirli endişeleri ifade etmişlerdir. Bu teknik zorluklar Gorali ve Boşnak topluluklarının yoğun yaşadıkları bölgelerde kamu hizmeti TV'sini alıcıdan dolayı seyretme imkanı olmadıklarını içermektedir, diğer yandan bu bölgede yaşayan sakinlerden konuyla ilgili UNMİK yönetmeliği gereğince RTK Televizyonu ve radyo yayınlarını desteklemek için standart kamu yayın ücretini ödemeleri talep edilmektedir. Bu tür problemlerin belli bölgelerde çoğunluk topluluğunu da etki ettiğini anlayarak, Danışma Kurulu bu sorunun sadece kişilerin medyaya ulaşabilmeleri açısından problem olmadığını hatta onların katılımı ve entegre olmaları açısından da büyük bir problem olduğunu düşünmektedir.

Madde 10

Azınlık topluluk dillerinin kullanışı hakkında Yasal Çerçeve

71. Danışma Kurulu, Anayasal Çerçevesi, Kosova'da Belediyelerin Özyönetimiyle ilgili UNMİK'in 2000/45 No'lu Yönetmeliği, ve 1977 yılına ait olan Kosova Sosyal Özerk Bölgesi'nde Dillerin ve Alfabelerin Eşitli olarak Uygulanması Yasası dahil olmak üzere, kamu yetkililerle azınlık dillerinin kullanımına dair 2. paragrafın 10. maddesindeki ilkelerin çoğunlukla Kosova yasal çerçevesine çeşitli yasal metinlerde verilmiş garantilerle yansıtıldığını takdirle karşılamaktadır. (1977 tarihli KSOB'in Diller Yasası). Yukarıdaki standartlara dayanarak Arnavut ve Sırp dili eşit olarak kullanılmalıdır.

72. Anadilleri ne Arnavutça ne de Sırpça olan topluluk dillerinin kullanımına dair yasal garantiler bulunmaktadır. Bu garantiler, topluluğa mensup olan kişilerin Kosova Meclisi'nde kendi dillerinde hitap etmelerini ve kendi dillerine tercüme edilmiş yasalara ulaşma hakkını sağlamaktadır. Buna benzer hükümler, yerel düzeyde de bulunmaktadır, mesela bu topluluklara ait olan üyelerin belediye makamlarıyla ve belediyenin sivil hizmetçileriyle kendi dillerinde iletişim kurma hakları vardır.

73. Ancak, Danışma Kurulu, mevcut olan yasal çerçevenin karmaşık olduğunu ve dillerin kullanışıyla ilgili yürürlükte olan yönetmelikleri yeterli derecede açıklamayı başaramadığını düşünmektedir. Mevcut olan yasama, özellikle, Arnavutça ve Sırpça dillerin dışında diğer dillerin yetkililerle iletişim kurmakta kullanışına veya bu dillerin olası resmi durumuna dair eklenmiş koşulları tanımlamamaktadır. Danışma Kurulu, yasamada herhangi bir başlangıcın (eşiğin) olmaması, belediyeleri, belediyede yaşayan topluluk dillerinin kullanışıyla ilgili hükümler konusunda kararlar almasına dair önemli bir şekilde hak verdiğini kaydetmektedir. Bu konuyla ilgili verilen tek bilgi halkın etnik kompozisyonunu göz önünde bulundurulmasını altını çizen ve yukarıda bahsedilen UNMİK Yönetmeliğinin 9. Bölümüdür.

74. Danışma Kurulu, özellikle Türk dilinin kullanışıyla ilgili durumun net olmadığını kaydetmiştir. UNMİK'in 1999/24 No'lu Yönetmeliğine göre hala yürürlükte bulunan hükümleri içeren 1977 yılına ait Kosova Sosyal Özerk Bölgesinde Diller Yasası, Arnavut, Sırp Hırvat ve Türk dillerinin genellikle eşit olmasını sağlamaktadır, ancak "Türk azınlığının yaşamış olduğu bölgelerde" Türk dilinin Arnavutça ve Sırp- Hırvatçayla eşit olarak kullanılabileceğini de ifade etmektedir. Danışma Kurulu, bugünkü Kosova'da Türklerin yaşamış olduklarını bölgelerdeki sayısını gözetmeksizin, Arnavut dili ve Sırp dillerine verilen statüsün benzerini Türk diline verilmesi gerektiği yorumları dahil etmek üzere, bu hükümlerin Türk topluluğu arasındaki beklentileri hızlandırdığını kavramaktadır. Bu konuya açıklık getirilmelidir.

Uygulamada azınlık dillerinin kullanışı

75. Uygulamayla ilgili Danışma Kurulu, azınlık topluluklarına ait olan kişilerin dillerinin uygulanması konusunda ciddi boyutlarda boşlukların olduğunu fark etmiştir. Ocak 2004 yılında Dil Standartlarına Uymak hakkında kurulmuş olan Görev Kuvveti, UNMİK Raporunda da söz edildiği gibi, "dillerin özgürce kullanılması ve yasal ihtiyaçlara saygı gösterilmesinin ilgisiz ve önemsenmeyecek durumda" olmayı devam ettiğini sonuçlandırdı. Danışma Kurulu, Kosova'nın, yeterli yardımlar olmak üzere, kalifiyeli tercümanların olmaması ve sınırlı kaynaklarından dolayı dil standartları ihtiyaçlarını uygulamak konusunda kapasite problemleriyle karşı karşıya kaldığının farkındadır. Bu tür kapasite problemleri, Arnavutça ve Sırp dillerine tercüme edilen yasalarda yanlışlıkların meydana gelmesine vesile olmuştur, ve dolayısıyla diğer dillere sınırlı sayıda yasaların tercüme edilmesine sebep olmuştur. Aynı zamanda Danışma Kurulu, belirli alanlarda dille ilgili hükümleri yerine getirmek için siyasi iradenin olmaması bu tür sorunlara neden olduğunu anlamış durumdadır. Uygulama önlemleri, özellikle bir topluluk tarafından egemenleştirilen (nüfus çoğunluğunda bulunan) belediyelerde sınırlandırılmıştır.

76. Danışma Kurulu, mahkemede suçlarla ilgili işlemlerde yargılanan kişi kullanılan dili anlamadığı takdirde, geçici ceza kanununa göre ve Anlaşma Çerçevesi'nin 3. paragraf ve 10. maddesine uyumlu olarak yargılanan kişiye bedavadan tercümanın sağlanmasını garanti etmektedir. Ancak, Danışma Kurulu, bu garantilerin uygulanması, mesela işlemlerin yapılmış olduğu yetki alanına, tercümanların müsait olmalarına, personelin dil yeterliliği konulara bağlı olduğunu düşünmektedir. Danışma Kurulu, azınlık topluluklarına ait olan kişilerin anlamadıkları dillerde suç işlemleriyle ilgili belgeleri imzalamaları konusunda öneri aldıkları

dahil olmak üzere, belirli mahkemelerde ciddi eksikliklerin olduğuna dair bilgiler edinmiştir. Danışma Kurulu, bu tür vakaların gelecekte meydana gelmesini önlemek amacıyla ve mahkemelerin mevcut olan dil gereksinimleriyle uyumlu olmaları için ilgili makamların mahkemeleri denetlemelerini teşvik etmektedir.

77. Yukarıda tespit edilmiş olan eksiklikleri göz önünde bulundurarak Danışma Kurulu, UNMİK gözetimi altında Kamu Hizmetleri Bakanlığı tarafından dille ilgili kapsamlı yasanın kabul edilmesi sürecinin başlatılmasını takdirle karşılıyor. Bu süreç, kamu hizmetleri dahil olmak üzere, dillerin kullanışıyla ilgili yönetmeliklere açıklığı, uygulanabilirliği ve tahmin edilebilen bir sürü düzenlemelerin dahil edilmesini amaçlamaktadır. Ayrıca bu sürece, azınlık toplulukları temsilcileriyle dahil olmak üzere, sivil toplumla danışmaların yapılmasını içerdiği için takdir edilmektedir. Danışma Kurulu, geliştirilmiş yasal çerçevesinin kabul edilmesiyle birlikte uygun bir şekilde sivil toplumu ve sivil memurlarla konuyla ilgili bilinçlerini artırmak amacıyla seminerler ve de özel tedbirlerle azınlık topluluklarına ait olan kişilere hakları hakkında bilgiler vermeyi çok önemli olduğunu düşünmektedir. Onaylanacak yeni yasaların uygulanması açısından yeni kapasiteleri sağlamak amacıyla sivil hizmetçiler için uygun dil seminerlerinin de yapılması gereklidir.

Madde 11

Azınlık toplulukları dillerinde topografik göstergeleri ve kamu işaretleri

78. Danışma Kurulu, UNMİK'in Kosova Belediyelerin Özyönetimiyle ilgili 2000/45 No'lu Yönetmeliğine uygun olarak yerleşim yerlerini, sokak işaretlerini ve kamuyla ilgili diğer topografik göstergeleri gösteren resmi işaretlerin Arnavut ve Sırp dillerinde yerleştirilmesi gerekliliğini, ve de Yerleşim Yerleri Komisyonu'nun önerileri gereği Kosova'nın 30 belediyesinin isimlerinin ve Kosova'da her bir belediyenin kapsamı içerisinde yerleşim yerlerinin isimlerinin Arnavut ve Sırp dillerinde yazılması gerekliliğini takdir ediyor.

79. Danışa Kurulu, halbuki uygulamada iki dilde işaretlerin yerleştirilmesinin yavaş olduğunu kaydetmektedir. Son günlerde bazı belediyelerde düzelmeler olurken, belediyeler tarafından detaylı bir şekilde mevcut olan yönetmeliklerin önemsenmediği, ve hatta bazı durumlarda ihlal edildiğinden dolayı Danışma Kurulu endişelidir. Danışma Kurulu ayrıca, Sırp dilinde belli bir sayıda işaretlerin silindiğinin farkındadır. Danışma Kurulu, UNMIK Raporunda da bahsedildiği gibi, özellikle belirli belediyelerin isimlerinin "Arnavutlaştırma" teşebbüslerini kaygı verici bulmaktadır. Danışma Kurulu, Kosova bağlamında yerel isimlerin, sokak isimlerinin ve kamuyla ilgili olan diğer topografik göstergelerinin konuyla ilgili bölgenin çok kültürlü özelliğini yansıtmamasını, ve yasadışı yollarla zoraki (zorla yapılan) değişikliklere karşı tüzel yollar dahil olmak üzere, çözüm getiren yeterli yasal yolların mevcut olmasını sağlamayı önemli bulmaktadır.

80. Danışma Kurulu, ayrıca 2000/45 Yönetmeliğin, halkın önemli bir bölümünü oluşturan ve anadili ne Arnavutça ne de Sırpça olan toplulukların yaşadığı belediyelerde, yerleşim yerlerinin isimlerinin ve diğer topografik göstergelerinin kendi dillerinde yerleştirilmesini sağlamaktadır. Danışma Kurulu, ilgili belediyelerde bu hükümlerin nadiren uygulandığı için üzüntü duymaktadır. Önemli bir sayıda Boşnak, Türk ve Romen topluluklarına mensup olan

kişilerin yaşamış oldukları belediyelerde kendi dillerinde daha fazla işaretlerin olmasına yönelik çeşitli talepleri askıda kalmaktadır.

81. Danışma Kurulu, bu toplulukların dillerinde isimlerin ve topografik göstergelerinin yerleştirilmesi konusunda ek yasal ve idari yönetmeliklerin uygulamada olması gerektiğini, ve bu konu hakkında taleplere önem verilmesi gerektiğini düşünüyor. Danışma Kurulu, konuyla ilgili mevcut olan hükümlerin daha geniş kapsamda uygulanması için yerel makamların teşvik edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu konuyla ilgili, Danışma Kurulu, belediyeler düzeyinde cadde, sokak ve kamu merkezlerini isimlendirme konusunda karar alınması için meclis üyelerinin 2/3'nin oy vermesi gerekmektedir (UNMİK'in 2000/45 No'lu Kosova Belediyelerinin Özyönetimiyle İlgili Yönetmeliğinin II Bölümü), dolayısıyla bu konu, en azında Prizren'de azınlık dillerindeki isimlerin artması için bir engeli oluşturmuştur. Bu kural yeniden gözden geçirilmelidir.

Kişisel isimlerin kayıt edilmesi

82. Danışma Kurulu, Arnavut toplumuna ait olmayan kişilerin kayıtlar esnasında isimleri ve soy isimlerinin Arnavutça kayıt edildiklerinden dolayı isimlerin değişikliklerine sebebiyet verdiği konuları hakkında haberdar edilmiştir. Danışma Kurulu, Kosova'daki karmaşık durum ve de bir çok alfabe ve el yazısını kullanıldığının farkındadır, ve dolayısıyla bu konu hakkında detaylı yönetmeliklerin olmaması konusunun dile getirilmesi gerektiğini düşünüyor. Bu konuyla ilgili Danışma Kurulu, dillerle ilgili yasa tasarısında dilleri resmi dil olmayan azınlık topluluklarına ait olan kişilerin isimlerinin, onların el yazısı ve dillerinin sistemi ve geleneklerine göre orijinal yazılacağı konusundaki tanıtılan garantileri takdirle karşılamaktadır. Bu tür bir hükmün uygulanması kuşkusuz pozitif bir gelişmeyi oluştururken, Danışma Kurulu, geçmişte isimleri değiştirilmiş olan kişilerin isimlerinin orijinal şekilde yazılmaları için uygun önlemlerin alınacağını ve bu konuyla ilgili işlemlerin mevcut olacağını ümit ediyor.

Özel tabiat işaretleri

83. Danışma Kurulu, 10. maddesindeki ilgili yorumlardan bahsetmektedir, ve yukarıda bahsedilmiş olan güvensizliğin Kosova'nın belli yerlerinde Sırp ve diğer Slav dillerinde özel tabiat işaretlerinin yerleştirilmesi konusunda isteksizliği kaydediyor. Danışma Kurulu, bu olayın *de facto* Anlaşma Çerçevesinin 2. paragraf ve 11 maddesinin uygulanmasını ciddi boyutta sınırılıyor.

Madde 12

Eğitimde kültürler arası ilişkiler

84. Danışma Kurulu, Anlaşma Çerçevesinin 12. maddesindeki ilkelerinin uygulanması, Kosova okul sisteminin etnikler arası diyalogu ve karşılıklı anlayışı tasarlayabilecek şekilde sağlanması için büyük önem taşıdığını düşünüyor. Kosova toplumunda hala hissedilen güvensizlik ve etnikler arası gerilimi dile getirmek için yetkililer tarafından eylem planının

tespit edilmesi gerekmektedir. Danışma Kurulu, yetkililer tarafından karşılaşılmış olan meydan okumaların geniş kapsamlı olduğun kabul etmektedir, onlar, geçmişin mirasıyla ve de eğitimi savaş alanına dönüştürecek riskini taşıyan savaş sonrası siyasi atmosferle uğraşmaları gerektiğini kabul ediyor.

85. Sırbistan Eğitim ve Spor Bakanlığı'ndan devamlı bir şekilde finansi edilen ve Sırbistan müfredatını uygulayan "paralel okullar"ın işleyişi (fonksiyon etmesi) *de facto* ayrı bir okul sisteminin mevcut olması demektir. Sırp öğrencilerin, çoğunluk topluluğundan uzak kalması devam ederken, paralel okulların mevcut olması Sırp topluluğunun Kosova eğitim kurumlarına güvenlerinin olmadığını ve güvenlik açısından endişelerini yansıtmaktadır. Bu konu ortak bir eğitim sistemini elde etmek için ciddi bir meydana okumayı vesile olmaktadır.

86. Bugünkü Kosova'da paylaşılmış (ortak) okul girişimlerinin mevcut olmasına rağmen, aynı okul sistemi bağlamında Arnavut ve Sırp öğrencilerin etkileşim olasılığı bulunmamaktadır, ve aynı bir okulda sadece bir arada olmalarını sağlamak açısından başarıyı yakalamak çok zordur. Danışma Kurulu hakikaten paylaşılmış okullarda öğrencilerin eğitim görmelerinin hala güvenli olmadığı algulamalarını kaydetmektedir. Bu duygu, Sırp okulların hedef olarak seçildiği Mart 2004 olaylarında daha da kötüleşti. Yukarıda bahsedilen güvenlik sorunları Sırp öğrencilerin ulaşımdaki güçlülere rağmen, eğitim görmeleri için diğer yerleşim yerlerine seyahat etmelerini teşvik etmiştir. Yukarıdaki görüşe göre, Danışma Kurulu, Kosova Standartlarının Uygulanması Planı bağlamı içerisinde, bu konuya daha fazla özen gösterilmesi dahil olmak üzere, Arnavut ve Sırp öğrencileri arasında engellerin kaldırılmasını sağlayacak kapsamlı bir planın tasarlanmasına yerel yetkililerin önemli destek vermeleri gerektiğini düşünüyor.

Eğitimin çok kültürlü anlamı

87. Uzlaşma sürecinde eğitim önemli rolü vardır. Eğitim sisteminin tüm unsurlarına hoşgörü ve çeşitliliğin hakikaten yansması için yetkili makamlar tarafından tespit edilmiş çabaların sağlanması için ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlam içerisinde Danışma Kurulu, 2002 yılında azınlık toplulukları öğrencilerine de uygulanacak olan ortak müfredat planının Avrupa standartlarına göre geliştirildiğini takdirle karşılamaktadır. Danışma Kurulu, müfredatta Boşnak ve Türk toplulukları için tasarlanmış özel unsurların dahil edildiğini kaydetmiştir, ve şu anda seçilmiş sınıflarda okuyan Sırp öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak için müfredat onlara göre uygulanmakta olduğunu kaydetmiştir.

88. Bu bir pozitif gelişme olurken, Danışma Kurulu, Kosova toplumuna tüm toplulukların katkılarını göz önünde bulunduracak geliştirilmiş pedagojik malzemelerin sağlanması için daha fazla gayret gösterilmesinin önemli olduğunu düşünmektedir (14. maddeye bakınız). Bu bağlam içerisinde Danışma Kurulu, Aşkali ve Mısırlıların ders kitaplarına ve revize edilmiş müfredata kendi kültür ve geleneklerinin yansmadığından dolayı şikayette bulduklarını kaydetmiştir. Danışma Kurulu, yetkili makamları gelecekte Kosova'daki eğitim kalitesini artırmak için bu yorumların da göz önünde bulundurmaları ve eğitim alanındaki girişimlere tüm topluluklar temsilcilerinin yeterlice danışılmalarını sağlamak için teşvik ediyor.

Rom, Aşkali ve Mısırlıların eğitim durumu

89. Danışma Kurulu, özellikle Rom, Aşkali ve Mısırlı öğrencilerin eğitim görme olanakları durumundan dolayı kaygılıdır. Bu toplulukların eğitim sistemi, okula gitme ve kayıt olma konusunda olağanüstü düşük bir seviyede olduğu nitelendirilmektedir. Bu topluluklar ait olan kişilerin, özellikle kızların eğitim durumu alarm vericidir. Danışma Kurulu, bu topluluklar yaşamış oldukları korumasız sosyal-ekonomik şartları dahil olmak üzere, daha birçok şartlar onların eğitim açısından zayıf durumunu açıkladığını fark etmektedir. Romlarla ilgili şuna da değinmek istiyoruz, topluluk arasında eğitimin önemiyle ilgili haberdar olmamaları, ayrıca ebeveynlerin çocuklarına eğitim dışında diğer hizmetlerin sunulması için çocuklarını kayıt etme konusuna önem vermemeleri diğer bir engeli oluşturmaktadır. Danışma Kurulu, bu engelleri ortadan kaldırmak için öğrencilerin ebeveynleriyle birlikte Sivil Toplum Kuruluşları (STK) tarafından bazı pozitif girişimler yapıldığı farkındadır. Bu tür girişimler övgüye değerdir ve yeterli destek sağlanmalı ve teşvik edilmelidir.

90. Danışma Kurulu, Rom, Aşkali ve Mısırlıların yıllarca okul sisteminin dışında kaldıklarını ve yeniden entegre edilmeleri gerektiğini kaydetmiştir. Danışma Kurulu, bu problemi dile getirmek ve bu topluluklara ait çocukları için sıralı okullara entegre edilmeleri münasebetiyle Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı'nın (EBTB) çabalarıyla ve AGİT ve diğer uluslararası STK'ların desteğiyle hazırlık derslerini sağlanmasını takdirle karşılamaktadır. Danışma Kurulu, yukarıda bahsedilen topluluklar üyeleri dahil olmak üzere, bu yoğun programın ilk neticeleri pozitif olarak değerlendirilmesini teşvik edici bulmaktadır. Danışma Kurulu, bu tür programın devam ettirilebilmesi için sadece yeterli finansi yardımları ayırarak değil, kaliteyi artırmak için gereken öğretim kadrosunu da tayin edilmesinin önemli olduğunu düşünmektedir. Ayrıca Danışma Kurulu'na Rom kızların bu programdan pek fazla yararlanmadıklarını belirtilmiştir, dolayısıyla bu konuya özel dikkatin gösterilmesi öneriyor.

91. Danışma Kurulu, uygulamada görünüşe göre Romların "özel okullara" yerleştirilmemelerini pozitif bir adım olarak değerlendirmektedir. Ancak Danışma Kurulu, bu topluluğa ve de Aşkali ve Mısırlı topluluklarına ait olan öğrencilerin korkutulmaları, ayıplanmaları ile ilgili bilgilerden dolayı kaygılanmaktadır. Söylediklerine göre bu tür olaylar okul yetkilileri tarafından nadiren dile getirilmektedir. Danışma Kurulu, bu tür olaylara karşı eğitim kurumlarının kuvvetlice tepki göstermeleri için özel görevleri bulduklarını vurgulamaktadır. Avrupa'da Rom/Çingene çocukları hakkında Bakanlar Kurulunun (2000) 4 No' Önerilerinin içermiş olduğu ilkeleri göz önünde bulundurarak, eğitim sisteminde bu topluluk üyelerinin durumunu düzeltmek için yetkililerden gereken faaliyetlerin yapılması gerekmektedir. Daha genel olarak, Danışma Kurulu, yerel ve bölgesel düzeyde değerli girişimler olurken, bu toplulukların kendini kimliklerini sürdürerek okulda kalmaları ve başarılı bir şekilde entegre olmaları ve eğitimlerini kapsamak için Kosova çapında stratejinin hazırlanması gerektiğini düşünüyor.

Yüksek Eğitim Olanığı

92. Danışma Kurulu, Kosova'da yüksel eğitimle ilgili Kosova Meclisi tarafından kabul edilen Kosova'da Yüksek Eğitimi Yasası'nı resmi olarak ilan eden UNMIK'in 2003/14 No'lu

Yönetmeliği, Kosova’da yüksek eğitim hakkında “ Kosova bölgesinde, dolaylı veya dolaylı bir şekilde gerçek veya varsayılan temele dayanan kişilerin ulusal, etnik (...) kökenlerine, ulusal topluluklara bağlantıları konusunda ayrımcılık yapmadan yüksek eğitim olanağından herkes yararlanmalıdır” ilkesini sağladığını kaydetmektedir. Danışma Kurulu, şu anda Priştine Üniversitesi’nde azınlık topluluklarına ait kontenjan sisteminin mevcut olmasına rağmen, 2004 yılından itibaren yüksek eğitimde azınlıkların katılım sayısında bir yükselme olması gerekirken, bu üniversitede eğitim sadece Arnavutça yapıldığını ve Sırp dilinde sınavlara girme olanağı sunulduğuna dair, not tutmaktadır. Ancak bu durum Sırpça ve ya Boşnakça konuşan toplulukların ihtiyaçlarını karşılamıyor. Bu topluluklar kendi dillerinde yüksek eğitimlerini sadece paralel strüktürlerde (aşağıda 94. paragrafa bakınız) veya İpek’teki İşletme Okulunda, bunun dışında da Prizren Üniversitesi Pedagoji Fakültesinde Boşnak dilinde eğitimlerini görüyorlar.

93. Danışma Kurulu, aynı zamanda, Kosova’nın 2002 yılında kabul edilen ve yürürlüğe geçen eğitim reformlarının azınlıkların yüksek eğitim olanakları için hala çok karmaşık bir durumda olduğunu da belirtmektedir. Reformlar, sistemi Avrupa eğitim standartlarına adapte etmek için övülmeye değer hedefleriyle ilerlemektedir. Ancak, sonuç olarak, Kosova’daki sistem buna benzer reformları hala yürürlüğe geçirmemiş bazı eğitim sistemlerinden ayırt olmaktadır. Bu durum, Slav dillerini konuşan toplulukların Kosova dışında, Sırbistan ve Karadağ’da veya bölgenin diğer yerlerinde yüksek eğitim görmeleri hususunda bir engelin daha olmasına sebep olmaktadır. Özellikle Goralı topluluğu bu yeni sisteme adapte olmak için baskı altındadır, ancak bu sistem bu topluma ait olan bütün öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamış olduğunu söyleyemeyiz. Şimdiye kadar sistemin uygulanması için yıllık ihtiyaçlar EBTB tarafından karşılanırken, görünüme göre yetkililer artık aynı esnekliği göstermekte istekli değiller. Ancak Danışma Kurulu, bu askıda kalmış eğitim reformlarının geniş kapsamlı alanda uygulamaların devam etmesini önemli bulmaktadır ve bu nedenle EBTB’in bu konuyla ilgili aynı esnekliği göstermeye devam etmesi ve çözüm bulması konusunda çok önemli bir rol oynayacağı kanısındadır. Bağışık sistemin devam edebilme imkanının olması Goralı topluluğuna mensup üyelerin yeni eğitim sistemi sürecine katılabilme imkanı bulup şu andaki dağılmış halinden kurtulma şansına sahip olabilir.

94. Danışma Kurulu, Kosova’da Yüksek Eğitim olanağı ile ilgili Kosova Meclisi tarafından kabul edilen ve Yasanın, UNMIK 2003/14 No’lu Yönetmeliğine göre, Kuzey Mitroviça Üniversitesi’nin tamamen yasallaştığını kaydetmektedir. Sırp yetkililer tarafından yönetilen bu Üniversite, Kosova çapında Sırp dilinde yüksek eğitim sunan tek Üniversitedir. Bu Üniversite’de Sırp’tan dışında Boşnak, Goralı öğrenciler ve Arnavutça eğitime devam edemeyen öğrenciler eğitim görmektedir. Danışma Kurulu, Kuzey Mitroviça Üniversitesinden mezun olan öğrencilerle ilgili öne sürülen iddialardan haberdardır. Bu iddialara göre bu üniversiteden mezun olup, de jure, olarak onaylanan diplomalara (güncel zorluklara rağmen) sahip olanlar için karışık bölgelerde iş bulmakta ve/veya Arnavut Üniversite programlarına katılmakta zorluklar yaratabilir, çünkü bu paralel strüktürden yayımlanan belgelerin pratikte değeri yoktur. Danışma Kurulu, bu gibi problemlerin Kosova’daki Sırp Üniversitesi eğitim statüsünün temel sorunlarıyla bağlantılı olduğu sürece çözülmesi gereken bu sorunların uygun bir şekilde üstesinden gelinmesinin gerekliliği kanısındadır.

95. Danışma Kuruluna göre, kişilerin Kosova’da yaşamaya devam edip etmemekte kararlarını en çok etkileyebilecek faktör anadilinde yüksek eğitimin olma ihtimalidir. Anadilinde ilk ve orta eğitim düzeyiyle birlikte (14. maddede konuyla ilgili yorumlara bakınız) yüksek eğitim düzeyinin mevcut olması YEK ve mültecilerin geri dönüş kararlarını etki etmektedir. Bu konu bu alanda geliştirilen siyaset ve çalışmalara yansımaları gerekmektedir. Bununla birlikte, Danışma Kurulu Kosova’nın resmi kurumları ve diğer bağlamlarında Sırp diline verilen rolün önemli olduğunu vurgularken, dillerin taslak kanununda ve Anayasa Çerçevesinde, değişik aleni sektörlerde uygun dil beceri ve kapasitesini sağlamak ihtiyacı olduğunu ima etmektedir. Bu aynı zamanda yüksek eğitimi de dahil etme şartıyla eğitimsel yasa ve siyasetlerin tasarımı ve uygulanması da hesaba katılmalıdır.

Madde 13

96. Danışma Kurulu, Anayasal Çerçevesinin IV. Bölümüne göre azınlık topluluklarına ait olan kişilerin kendi özel öğretim ve eğitim kurumlarını kurabileceklerine dair garantilere sahip olduklarını ve yasalara uyumlu olarak aleni fonlar dahil olmak üzere maddi yardımların da sağlanabilme ihtimalini öngördüğünü kaydediyor.

97. UNMIK Raporunun içermiş olduğu rakamlara göre, özel eğitim kurumlarında azınlık toplulukların kaydı nispeten çok düşük. Danışma Kurulu, azınlık topluluklarına mensup üyelerin bu gibi kurumları kurma girişiminde talepte bulduklarına dair haberdar değildir, dolayısıyla bu maddeyle ilgili daha özel bir gözetime gerek kalmadığını düşünüyor.

Madde 14

Yasal çerçeve

98. Danışma Kurulu, Anayasal Çerçeve’de azınlık topluluklarına ait olan kişilerin kendi dillerinde eğitim görmeleri için hakların garanti edildiğini takdirle karşılıyor. Danışma Kurulu, mevcut olan yasada azınlık dillerinde eğitimin yapılması yada sınıfların açılması için gereken en az öğrenci sayısını tespit eden herhangi bir hüküm bulunmadığını, diğer yandan uygulamada bir sınıfın açılması için en az 15 öğrencinin olması siyaseti geliştirildiğini kaydediyor. Eğitimin yapılması için bu sınır birçok bağlamda uygun yada mantıklıdır, ancak sayıları az olan topluluklar için, mesela Boşnak topluluğu bu sınırı çoğu defa geçemediği için bazı problemlerin ortaya çıkmasına vesile olmaktadır. Danışma Kurulu, mümkün olan boyutlarda küçük grupların taleplerini yerine getirmek için esnekliği mümkün kılacağı özel yönetmeliğin kabul edilmesi dahil olmak üzere, sınıfların açılması için gereken öğrenci sayısı hakkında açıklılığın getirilmesi gerektiğini düşünüyor.

Öğretmen eğitimi, ders kitapları ve eğitim kuruluşlarına fiziksel ulaşım olanağı

99. Uygulamaya gelince, Danışma Kurulu, karşılaşılan problemleri ve bu anayasal hakkın uygulanması ilgili topluluklara göre değiştiğini kaydediyor, ancak ders kitaplarının ve anadiline eğitim verecek profesyonel kadronun yokluğu gibi belirli problemler, tüm azınlık topluluğunun ortak problemleridir. Ders kitaplarının hazırlanması konusunda Türkiye ve Bosna Hersek’le çok değerli işbirliğin var olduğu kaydedilirken, Danışma Kurulu, ithal edilmiş kitapların Kosova’da yaşayan toplulukların hayatlarını gerektiği şekilde yansıtmadığını vurguluyor. Danışma Kurulu, azınlık toplulukları dillerinde ders kitaplarının basılması konusundaki desteğin daha özenli şekilde verilmesi gerektiğini, ayrıca konuyla ilgili plan topluluklarla danışılarak hazırlanması gerektiğini düşünüyor. Danışma Kurulu, Boşnak dilindeki öğretmenler dahil olmak üzere, azınlık dilinde çalışan öğretmenlere seminer düzenlemek ve çalışma şartlarını geliştirilmek için uluslararası kaynaklar dahil, daha fazla desteğin verilmesi gerektiğini göz önünde bulunduruyor.

100. Boşnak, Türk ve Gorali toplulukları dahil olma üzere, çeşitli topluluklar temsilcileri tarafından ana dillerinde öğretim yapılan eğitim kuruluşlarına fiziksel ulaşım olanağı, mevcut olan en önemli problem olarak tespit edilmiştir, olsun ki geçmiş yıllarda sürekli olarak UNMİK ve Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı (EBTB) tarafından azınlık toplulukları için güvenli ulaşım ile ilgili kapsamlı bir planın hazırlanması istenmiştir. Bu konu Sırp topluluğuna ait olan kişilerin yoğun olarak yaşadıkları bölgeler dışında kısıtlı serbest dolaşım haklarından dolayı eğitim olanaklarını ulaşmak açısından sorunları olan Sırp toplumunu da endişelendiriyor. Danışma Kurulu, bu tür ulaşımın olmamasının azınlık topluluklarına ait olan kişilerin ana dillerinde eğitim görme olanaklarına zarar verdiğini, ve bu konuyla ilgili acilen ilerlemenin kaydedilmesi gerektiğini göz önünde bulunduruyor.

Paralel okullar

101. Sırp öğrencileri ve belirli diğer topluluklara ait olan öğrencilerin paralel eğitim sisteminde eğitim görmeleriyle ilgili 14. maddenin uygulanmasını denetleme açısından özel problemler tespit edilmiştir. Mevcut olan durumlarda paralel okullar, Kosova kurumları tarafından gereken hizmetlerin olmamasından dolayı bu toplulukların eğitim bakımından ihtiyaçlarını karşılamak için bir teşebbüs olarak göz önünde bulundurulabilir. Danışma Kurulu, bu sistemin eğitim içeriği ve kalitesi bakımından etkileyici denetleme altına yerleştirildikleri için önemli buluyor.

Rom dilinde eğitim

102. Danışma Kurulu, mevcut durumda Rom dilinde eğitim görme konusu hakkında sadece sınırlı imkanların olduğunu ve bu imkanların büyük ölçüde sivil toplum kuruluşları tarafından geliştirildiğini kaydediyor. Kosova’da genel olarak Rom dilinde eğitimin müsait olmadığını düşünerek, Rom çocukları genellikle yaşadıkları yerlerdeki çoğunluk tarafından konuşulan dillerde eğitimlerine devam ederek, 12. maddedeki problemlerle karşı karşıya kalmaktadırlar.

103. Danışma Kuruluna, yerel düzeyde okullarda Rom dilini, tarihini ve kültürünü tanıtmak için taleplerde bulunulduğunu, ancak bütün bu talepler yetkililer tarafından yerine getirilmediği haberleri verildi. Danışma Kurulu, memnun edici olmayan bu durum hakkında 2003 yılında Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı (EBTB), AGİT ve sivil toplum aktörleri arasında görüşmelerin yapıldığının farkındadır. Bu görüşmelerin neticesi olarak Rom dili, tarihi ve

kültürünün geliştirilmiş eğitim malzemeleriyle birlikte tanıtılması gerektiği konusunda öneride bulunmuştur. Danışma Kurulu, ortaya atılan önerilerin Romların dili ve kültür kimliklerini geliştirmeleri konusunda gerçek fırsatlara dönüştürülmeleri için pratik adımların atılması ve konuyla ilgili taleplerin uygun olarak izlenmesi gerektiğini düşünüyor. Bununla birlikte, şu anda Rom dilinde olmayan ve diğer dillerde öğretmen olarak çalışan Rom topluluğu öğretmenlerine seminerlerin düzenlenmesi göz önünde bulunduruyor, ayrıca Rom dili eğitiminde çalışacak diğer kalifiyeli adaylara özel yeteneklerini geliştirmeleri için seminerlerin düzenlenmesine ihtiyaç vardır .

104. Danışma Kurulu, övgüye laik olan 12 ve 14. maddelerin uygun bir biçimde Boşnak ve Türk dilindeki eğitimlerin, iki ya da üç dilde eğitimin sağlandığını okullarda sunulduğunu kaydediyor. Ancak, Türk topluluğu temsilcileri tarafından ilgili okullardaki okul yönetim kurullarında gerektiği şekilde temsil edilmedikleri konusundaki ortaya atılmış oldukları endişeleri Danışma Kuruluna bildirilmiştir. Danışma Kurulu, okulların yönetimlerinde katılımcı yaklaşımın sağlanması gerektiği, ayrıca karar alma strüktürlerinde de okulların etnik çeşitliliğini yansıtılması gerektiğini düşünüyor.

105. Goralıların özel durumu ve onların yüksek eğitim olanaklarına gelince ise (12. maddedeki yorumlara bakınız) Danışma Kurulu, Anlaşma Çerçevesi'nin 14. maddesinin uygulanması bakımı açısından esnekliğin gerektiğini vurguluyor. Danışma Kurulu, yeni müfredata uyumlu olarak ders kitaplarının hazırlanması için çabaların harcandığı hakkında haberdardır, dolayısıyla sonuç olarak yetkililerin Goralı topluluğuna ait olan öğrencilerin yeni sisteme entegre olmaları konusunda yardımcı olmaları ve devamlı olarak çabalarda bulunmalarını davet ediyor.

İki dilli/çok dilli eğitim olasılığı

106. Danışma Kurulu, UNMİK 2002/19 No'lu Yönetmeliğine göre Kosova Meclisi tarafından Kosova'da İlkokul ve Ortaokul Eğitimi hakkında Kabul edilen Yasa'ya göre azınlık dilinde eğitim gören öğrenciler birleştirilmiş eğitim sisteminin bir parçası olarak ana dili olmayan dil olarak Arnavutçayı öğrendiklerini kaydediyor. (UNMİK Raporuna göre haftada iki ders). Arnavutçayı öğretmekle ilgili detaylı yönetmeliklerin mevcut olmadığının farkında olarak Danışma Kurulu, yetkililerin bir taraftan azınlık topluluklarına ait olan kişilerin kimliklerinin parçası olan azınlık dillerinin korunmalarını mümkün kılmak için eşitli yaklaşımın kabul edilmesini ve uygulanmasını, diğer yandan da Arnavutça diline öğrenerek azınlık toplulukların entegre olmasını sağlaması gerektiğini düşünüyor.

107. Danışma Kurulu, Arnavut ve Sırp toplulukları arasında mevcut olan dilsel (dille ilgili) engellerden dolayı endişelidir. Danışma Kurulu, Arnavutların Sırp dilini öğrenmeleri konusunda imkan tanımaları açısından yerel düzeyde mevcut olan bazı girişimleri teşvik edici bulmaktadır, ve kamu eğitimi sistemi bağlamı içerisinde dahil olmak üzere, bu tür iyi örneklerin daha geniş alanları kapsamaları gerektiğini düşünüyor. Bu tür gelişmeler etnikler arası iletişimi geliştirme açısından önemlidir. (madde 12'yi bakınız)

Madde 15

108. UNMİK Raporu, Kosova’da 15. maddenin uygulanmasıyla ilgili sadece sınırlı bilgileri sağlaması Danışma Kurulunu üzüyor. Konuyla ilgili sınırlı raporun mevcut olması, bu raporu hazırlayan yetkililer tarafından bu maddenin önemi ve alanı tam olarak saygı gösterilmediğini belirtmektedir.

Statü müzakerelerine katılım

109. Danışma Kurulu, azınlık topluluklarının katılımı konusunda en önemli konulardan biri olarak, Kosova’nın geleceği hakkında statü müzakerelerine azınlıkların hangi yönde, yada nasıl bir şekilde dahil edilecekleri konusudur. Yapılacak olan müzakerelerde Kosova’daki azınlıkların korunması, Kosova’nın geleceğini etkileyeceğini ve birçok konuların görüşüleceğini göz önünde bulundurursak, Danışma Kurulu, azınlık toplulukları üyelerinin Arnavut ve Sırp toplulukları dışında, Kosova’da yaşayan diğer topluluklar temsilcilerinin de dahil edilmeleri gerektiği konusunda vurguladıkları düşünceleriyle hemfikirdir. Bu konu sadece Çerçeve-Sözleşmenin içermiş olduğu 15 maddesinin ilkelerini aydınlatmak için değil, hatta toplum arasında olabildiği kadar daha fazla dikkate çekmek için ve tüm toplulukların endişelerini göz önünde bulundurmaları açısından önemlidir. Danışma Kurulu, bu konunun - uluslararası ve yerel yetkililer tarafından ziyareti esnasında konunun öneminin kabul edilmiştir – Çerçeve-Sözleşmenin denetlenmesinden ortaya atılacak olan sonuçların, hem uluslararası hem de yerel temsilciler tarafından devam etmesini sağlamak için en önemli unsurlardan biri olduğunu düşünüyor.

Kamu organlarına katılım

110. Daha genel olarak, bugünkü Kosova’da azınlık topluluklarına ait olan kişilerin kamuya ait karar alma sürecine katılımları en önemli konulardan biridir, ve sadece 15. Maddenin uygulanması açısından değil, Çerçeve-Sözleşme’nin diğer ilkelerinin uygulanması açısından önemlidir. Anayasal Çerçeve, azınlık toplulukların Kosova Meclisindeki temsili ile ilgili övgüye değer hükümleri, özellikle azınlık topluluklarına ayrılmış olan 20 sandalyeyi içermektedir. Ancak, 20 sandalyenin 10’na sahip olma yetkileri verilmiş olan Sırp topluluğu temsilcileri Kosova Hükümeti dahil olmak üzere, Özyönetimin Geçici Kurumları strüktürüne (ÖGK) ve Meclise katılma olanaklarını sadece sınırlı bir boyutta kullanmışlardır. Bu tür sorunlar merkezi düzeyde karar alma sürecinde etkili olmalarına çok zarar verdiği belirgindir.

111. Meclis içerisinde azınlık topluluklarıyla ilgili endişeleri dile getirmek açısından en önemli olanaklardan biri Toplulukların Hakları ve Çıkarları Komitesi’dir. Danışma Kurulu, adı geçen Komitenin üyelerinden elde etmiş olan bilgiler göre, Kosova Hükümeti Bakanlarının, ne Komite toplantılarına katılma konusunda, ne de komite üyeleriyle dolaylı olarak komitenin yetkisi alanındaki konular hakkında diyalog kurmak için yeterli ilgiyi göstermediklerini üzüntüyle karşılıyor. Aynı zamanda bu Komite üyeleri yapmış oldukları önerileri hakkında gereken özenin gösterilmediğini düşünüyor.

112. Yerel düzeyde azınlık toplulukların siyasi organlara katılma derecesi önemli bir şekilde değişiyor. Azınlık toplulukların yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde, belirli azınlık toplulukları, birçok durumlarda yerel düzeydeki belediye makamlarında yüksek seviyede etkiyi kazanmışlardır, ancak az sayıda olan azınlıklar için durum çok farklıdır. Mesela, Kosova belediye meclisi üyeleri arasında hiçbir Rom bulunmamaktadır. Bu tür durumlarda, belediyelerde karar alma sürecine azınlık toplulukların dahil olmasını sağlamak için bir mekanizma olarak “topluluklar komitesi” sistemi mevcuttur. UNMİK’in Kosova Belediyelerinin Özyönetimi hakkında 2000/45 No’lu Yönetmeliğine göre tüm belediyeler, belediyede yaşayan tüm toplulukların temsilini sağlayan topluluklar komitelerini kurmakla yükümlüdürler. Topluluklar Komitesi, kamu görevlileri tarafından yapılan ayrımcılığı önlemeyi dahil olmak üzere, azınlık toplulukların haklarını tanıtmak gibi sorumlulukları bulunuyor. Ayrıca konuyla ilgili topluluklar komitesi tarafından azınlık toplulukların yaşamış oldukları bölgelere ziyaretlerin düzenlenmesi gibi pozitif girişimler tanıtılmıştır. Ancak, adı geçen komitelerin kapasitesi, etkinliliği ve temsilliliği, azınlık topluluklarına ait olan kişiler tarafından sorgulanmıştır. Topluluklar komitelerinin bazıları iyi çalışmalar yaparken, bazı belediyelerde komiteler, en kötü durumda bulunan ve korumasız olan azınlık topluluklarını korumak için önlemleri alabilecek konumlarda olmadıkları ve bu komitelere azınlık üyelerinin seçilme sürecinde birçok eksikliklerin olduğu görülmektedir. Bu durumu düzeltmek için UNMİK bu doğrultuda çabalarını artırmalıdır. Danışma Kurulu, komitelerin etkili bir şekilde önemli görevlerini yerine getirmeleri ve korumayla görevli olan topluluk üyelerinin tam desteklerini almaları için, ve bu tür komitelerin işlevsel olmalarıyla ilgili, topluluk üyelerinin komitelere seçme ve diğer işlemlerin yeniden gözden geçirilmesini öneriyor

113. Danışma Kurulu, adem-i merkezîyetçilik süreci ve yerel özyönetim reformunun, azınlık topluluklarına ait olan kişilerin katılımıyla ilgili ve daha genel olarak 15. maddesinin ilkelerinin uygulanmasıyla ilgili olduğunun altını çiziyor. Danışma Kurulu, planlanmış reformun içeriği ve alanı konusunda önemli anlaşmazlıkların olduğunun ve, ayrıcı bu anlaşmazlıklar pilot projelerin uygulanmasını da etkilediğini fark ediyor. Danışma Kurulu, bu sürecin azınlık topluluklarına ait olan kişilerin karar- alma sürecine katılmalarını sağlayacak yönde uygulanmasını önemli bulmaktadır, ama aynı zamanda *de facto* “azınlık içerisinde azınlık” durumunda bulunan kişilerin durumunu göz önünde bulunduruyor.

İş verme ve ekonomik hayata katılım

114. Danışma Kurulu, belediye sivil hizmetlerinde, ve merkezi düzeyde ÖGK’nda azınlık topluluklarına ait olan kişileri işe alma konusunda daha fazla dikkatin verilmesini takdirle karşılıyor, dolayısıyla bu konu Kosova Standartlarını Uygulama Planı’nda iş verme konusuna verilen önemi yansıtıyor. Hedeflenmiş duyuru kampanyaları ve alınan diğer önlemler belirli gelişmelere vesile olmuştur, ancak birçok sektörlerde azınlık toplulukların katılımı hala çok düşük seviyededir. Danışma Kurulu, bu konuyu dile getirmek açısından yapılan çabalara rağmen, özellikle adliyelerde azınlık topluluklara ait olan kişilerin sayısının olağanüstü az olduğundan dolayı ilerlemenin kaydedilmesi genetiğinin altını çiziyor. Danışma Kurulu, azınlık topluluklarından polis hizmetlerine polislerin alınması konusunda ilerlemenin

kaydedilmesini takdir ediyor, ve azınlık toplulukların bu konuyla ilgili ifade etmiş oldukları endişeleri göz önünde bulundurmaları için yetkilileri teşvik ediyor. Güvenlik problemleri, özellikle Sırp için yasaların uygulanmasındaki görevlere ve belirli alanlardaki strüktürlere başvurmaları için kendilerini cesaretlendirmemektedir, ayrıca Türk topluluğu temsilcilerinin dil ve Polis Akademisinde eğitim görme olanakları açısından engeller bildirmiştir.

115. Danışma Kurulu, özelleştirme sürecinin azınlık topluluklarına ait olan kişilerin, özellikle ekonomik hayata katılımları konusunda uzun vadeli kargaşalara yol açacağını vurgulamak istiyor. Bundan dolayı Danışma Kurulu, bu sürecin azınlık topluluklarına yaratmış olduğu etki ve kargaşaların dikkatlice değerlendirilmesi ve denetlenmesi gerektiğini, ayrıca azınlık topluluklarına ait olan kişilerin eşit ve adil bir şekilde sürece ulaşmaları ve tüm toplulukların faydalanmasının sağlanması hakkında sürecin şeffaflığının garanti edilmesi gerektiğini düşünüyor. Süreci dikkatlice denetlemek, özelleştirme sürecinin neticesinin ayrımcılığa dolaylı yada dolaysız olarak etki etmemesini sağlamayı amaçlıyor.

116. Danışma Kurulu, mal ve mülkle ilgili davaların başarılı bir şekilde çözülmesi Çerçeve Sözleşmeyle direkt olarak bağlantılı olduğunu düşünüyor. Bu konuyla ilgili, 1989 ve 1999 yılları arasındaki döneme ilişkin Arnavut ve azınlık topluluklarına ait olan kişilerin ikametgahlarıyla ilgili davaları dile getirmek için, İskan ve Mülkiyet Müdürlüğü tarafından alınan önlemleri Danışma Kurulu takdirle karşılıyor. Ancak, şu anda ayrımcılığa karşı olan süreç yardımıyla tarımcılık ve ticari amaçlı mal ve mülkiyet davalarını ele almak ve etkili bir şekilde yeniden sahiplerine vermek konusuna değinmek gerekmektedir. Bu konu, azınlık topluluklarına ait olan kişilerin ekonomik hayata etkili şekilde katılmalarını sağlamak ve azınlıkların dönüş sürekliliğini teşvik etmek için çok önemlidir. Son olarak ta, Mart 2004 yılındaki olaylarda mal ve mülkler konusunda yapılan hasarlarla ilgili tazminat davalarının açılması için gereken önlemlerin kabul edilmesi gereklidir. Daha önceleri konuyla ilgili işlemler UNMIK Adalet Departmanı tarafından askıya alınmıştı.

Madde 16

Nüfus değişiklikleri

117. Danışma Kurulu, Kosova'dan kabarık sayıda insanların kaçmasına ve kişilerin yerlerini değiştirmelerine vesile olan 1999 yılındaki çatışma, ve yine Mart 2004 tarihinde birçok kişinin yaşamış oldukları yerlerden kaçmalarına sebep olan şiddet olayları, Çerçeve-Sözleşmenin 16. maddesinin uygulanmasını büyük ölçüde güçleştirdiğini kaydediyor. Güvenilir bilgiler olmadığı halde bile netice olarak, Kosova'nın çeşitli yerlerinde yaşayan ve çeşitli azınlık topluluklarına ait olan kişilerin orantısı önemli değişikliklere uğramıştır (3. maddedeki yorumlara bakınız).

118. Danışma Kurulu, bu kişilerin dönüşüyle ilgili kararların mesela güvenlik, mülkiyet hakları hakkında garantiler, sosyal ve ekonomik olasılıkları (iş verme olmak üzere eğitimin görme olanaklarını mevcut olması) gibi ön şartları yerine getirmekle bağlantılı olduğunu, ve Kosova'da bu konularla ilgili ciddi problemlerin mevcut olduğunun iyice farkındadır. Danışma Kurulu, bu çerçevede şimdiye kadar elde edilen somut neticelerin pek önemli olmadığı halde bile, Özyönetimin Geçici Kurumlarının (ÖGK) devamlı olarak dönüş sürecini sağlamak

konusunda göstermiş oldukları siyasi taahhüdü takdirle karşılıyor. Kosova'ya dönen kişilere, Kosova'nın neresinde yerleşmek istedikleri konusunda özgürce karar vermeleri için dönüş programlarını adapte etmek bu sürece muhtemelen katkıda bulunacaktır (4 maddedeki yorumlara bakınız). Ancak Danışma Kurulu, dönüş sürecinin 16. Maddesindeki ilkeleriyle bağdaşmayacak olan herhangi bir siyasi tahriften korunmasının son derece önemli olduğunu düşünüyor.

Ademi Merkeziyetçilik

119. Adem-i Merkeziyetçilik Kosova'nın geleceğini ve de çeşitli topluluklara ait olan kişilerin haklarını etki edecek önemli bir projedir. Adem-i Merkeziyetçilik hakkında mevcut olan pilot projelerle elde edilen tecrübeye göre, bu alanlarda tasarlanacak herhangi bir plan için tüm topluluklar üyeleriyle yeterli danışmaların yapılması gerektiğini gösteriyor. Danışma Kurulu, Birleşmiş Milletlerin Genel Sekreterinin Kosova Özel Temsilcisi Sn. Kai Eide, Eylül 2005 tarihinde Kosova'yı kapsamlı şekilde incelediği ve yayımlanmış olduğu raporda Adem-i Merkeziyetçiliği dile getirirken “birkaç yeni belediyeyi içeren ve özellikle Kosova Sırplarının konforlu çoğunluğu oluşturduğu kapsamlı çerçeveyi (...)” önerdiğini kaydetmiştir. Danışma Kurulu, bu alanda uluslararası uzmanlara güvenmeleri dahil olmak üzere, yerel makamları adem-i merkeziyetçilikle ilgili hazırlıkların yapılmasında 16. maddenin ilkelerine önem vermelerini davet ediyor.

Madde 17

120. Danışma Kurulu, Anlaşama Çerçevesi tarafından garanti edilmiş, azınlık toplulukların ait olan kişilerin kendi toplulukların ait olan kişilerle temas kurma haklarına sahip olduklarını fark ediyor, ayrıca bu hakların kullanılması birçok konuda *de facto* azınlık topluluklarına ait olan bazı kişilerin serbest dolaşım özgürlüğünün kısıtlandığı için güçleştirildiğini de kaydediyor.

121. Danışma Kurulu, UNMİK seyahat belgelerinin bölge devletleri (özellikle Bosna ve Hersek) tarafından kabul edilmemesiyle ilgili zorlukları dile getirmek için çabaların yapıldığını kaydetmiştir, ve ayrıca azınlık topluluklarına ait olan kişilerin sınırlar-arası temaslarını garanti etmek için UNMİK tarafından yayınlanan araba plakalarının kabul edilmesiyle ilgili çabalar dahil olmak üzere, seyahat belgelerin de daha geniş bir kapsamda kabul edilmesini sağlamak için UNMİK'in yapmış olduğu çabaları destekliyor.

Madde 18

122. Danışma Kurulu, UNMİK'in azınlık topluluklarının korunmasıyla ilgili birçok anlaşmalara girdiğini kaydetmiştir. Bu anlaşmalar, Çerçeve-Sözleşme hakkında Avrupa Konseyi'nin Anlaşması (Ana Görüşleri okuyunuz) dahil olmak üzere uluslararası anlaşmaları da dahil etmektedir, ayrıca azınlık toplulukları açısından kültür ve eğitim konuları hakkında bölgedeki devletler arasındaki anlaşmaları da içermektedir. Danışma Kurulu, azınlık topluluklarına ait olan kişilerin daha fazla korunması açısından bu unsurların tanıtılması çabalarını teşvik ediyor.

IV. KARARLAR

123. Danışma Kurulu, aşağıdaki kararlar mevcut olan düşüncenin en önemli konularını yansıtmaktadır, ve dolayısıyla Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilecek kararlar ve önerilere uygun bir temel olarak hizmet edebilir.

GENEL KARARLAR

124. Ulusal azınlıkların korunması, insan hakları açısından ve Kosova'daki barış ve istikrar için çok büyük önemi taşımaktadır, ve ayrıca Avrupa Konseyi ve UNMİK arasında Çerçeve-Sözleşmeni denetleme hakkındaki Anlaşma, bu alanda Kosova'daki yetkililerin uluslararası sorumluluklarının yerine getirmek konusunda ilerlemiş bir adım olarak görünmektedir.

125. Gözetleme (denetleme) süreci, Kosova'nın geleceğiyle ilgili statü görüşmelerinin başladığı aynı zamana denk gelmektedir, dolayısıyla müzakerelerin neticesi mevcut olan denetleme sürecinin izlenmesi gereken kararlarına da etki edecektir. Kosova'nın geleceği ile ilgili belirsizlikle birlikte, kurumların mevcut olan karmaşık ve hırslı düzenlemeleri, Çerçeve-Sözleşmeyle ilgili uygulamalar konusunda ilgili yetkililerin sorumlulukları ve görevleri açısından bazen anlaşmazlıklara vesile olmuştur, bu anlaşmazlıklar azınlık topluluklarına ait olan kişilerin zarar vermiştir. Dolayısıyla, statü görüşmelerinin neticesi her ne olursa olsun, Kosova'daki yetkililerin, ister uluslararası ister yerel yetkililerin bu anlaşmanın uygulanması için sorumluluklarının açıkça yerine getirmeleri çok önemlidir.

126. Aynı zamanda, kurumlar arasındaki anlaşmalar (düzenlemeler) ne olursa olsun, toplumlar arasındaki güveni ciddi bir şekilde yıpratın topluluklar arasındaki şiddet Kosova'da Sözleşme Çerçevesi ilkelerinin uygulanması içi olağanüstü zor bir durumun mevcut olmasına sebebiyet vermektedir..

127. Azınlık toplulukların birçok önemli endişelerine çözüm bulmak için, mesela Ayrımcılığa Karşı Yasa gibi çeşitli ilerici örnekler ve övgüye değer olan Kosova Standartlarını Uygulama Planı tanıtılmıştır.

128. Ama Kosova'daki gerçek, övgüye değer olan bu örnek ve planlardan hala çok uzakta bulunuyor. Arnavutlar ve Sırlar arasındaki düşmanlık hala hissedilebiliyor, ve dolayısıyla bu konu Kosova'da yaşayan diğer azınlıkları da korumak konusunda zarar veriyor.

129. Sırlar, yoğun olarak yaşadıkları yerleşim yerleri dışında, ifade özgürlüğü, serbest dolaşım hakkı gibi temel haklarının tehdit edildiğini ve azınlık topluluklarına ait olan kişilere karşı ayrımcılık ve hoşgörüsüzlüğün devam ettiği düşünmektedirler. Mevcut olan güvenlik endişeleri, sınırlı iş bulma olanakları, ve mal ve mülkiyete yeniden sahip olma problemleri ve de diğer etkenler sürdürülebilecek dönüş için gerçek engelleri oluşturmaktadır. Güvenlik endişeleri aynı zamanda Çerçeve-Sözleşme'nin eğitim, dillerin kullanışı ve katılım alanlarının uygulanmasını etkilemektedir. Bu konular sadece Sırların değil, belirli diğer toplulukları, özellikle Romları da endişelendirmektedir.

130. Bu zor durumlarda, nüfus sayımı ve barınakların sayımı gibi önemli olan belli girişimler, son derece dikkatle ve tüm azınlık topluluklarıyla yakın bir ilişki içerisinde devam ettirilmelidir..

131. Tam ve etkili eşitliğe doğru sürdürülebilecek olan ilerleme, kurumların meydana gelen problemlerle uğraşmaları için gerçek taahhüdü göstermeleri gerektirmektedir. Bu konuya ilişkin ileriye yönelik bazı adımlar atılmıştır, ama kapasite ve bu sorunlarla yerel kurumların uğraşmaları konusundaki iradesi ciddi boyutlardaki eksik kalmaktadır. Ayrıca, UNMİK zaman zaman tepki göstermekte yavaş kalmıştır, mesela Kosova'nın kuzeyinde bulunan Rom kamplarındaki sağlık durumu sorunları son zamanlarda öncelik olarak muamele edilmiştir. Bununla birlikte, belli konular hakkında ne UNMİK, ne de yerel kurumlar tarafından net sorumlukların varsayılmamaları önemli zorluklara sebebiyet vermiştir, mesela Aşkali ve Mısırlılar Kosova'ya güç kullanılarak iade edilmişlerdir.

132. Mart 2004 yılındaki şiddet olayları dahil olmak üzere, Sırlara, Romlara ve diğerlerine yapılan saldırı aktörlerinin cezalandırılmayacağına dair algılamalar, özellikle önemli öncelik olarak dile getirilmesi gereken ciddi bir problemdir. Bu konu, kanunların uygulanmasıyla ilgili olan hem uluslararası hem de yerel kurumlar tarafından daha iddialı çabaların harcanmasını gerektirmektedir.

133. Adliyeler, sınırlı azınlık temsiliyle ve ihmal edilmiş işleriyle, mevcut kurumsal çerçevesinin olağanüstü zayıf unsurlarından biridir, ve bu konu azınlık topluluklarına mensup olan kişilerin mal ve mülklerinin iade edilmesi ve diğer haklarının uygulanmasına negatif yönde etki etmektedir. Bunların birçoğu için, uluslararası Ombudsperson, güvendikleri ve ya yolları bulmak için ulaşabilecekleri tek kurum olarak göz önüne çarpmaktadır.

134. Resmi makamlarda azınlık dillerinin düzenli olarak kullanışıyla ilgili belirli pozitif örnekler mevcuttur. Aynı zamanda, siyasi iradenin ve kapasitenin olmaması azınlık topluluklarına ait olan kişilerin bazı yerlerde kamu yönetimiyle ilgili dillerini kullanmalarını sınırlamaktadır. Ayrıca, azınlık dilinde topografi göstergeleri hakkında rapor edilmiş ilerleme hala çok yavaştır.

135. Övgüye değer girişimler mevcut olurken, azınlık eğitimi hakkında kapsamlı bir yaklaşım bulunmamaktadır, ve dolayısıyla Boşnak ve Türk toplulukları dahil olmak üzere sayıları açısından daha küçük olan topluluklara da negatif yönde etkisi olmuştur. Romen, Aşkali ve Mısırlı topluluklarına ait öğrencilerin ihtiyaçlarını hala sürekli bir şekilde dile getirilmesi gereklidir. Bununla birlikte, devam etmekte olan eğitim reformu bazı Goralı öğrenciler için eğitime ulaşmaları açısından yeni engelleri oluşturmaktadır.

136. Arnavut ve Sırp öğrencilerinin genellikle ayrı okullarda eğitim görmeleri gerçeği, iki topluluk arasındaki uzlaşmayı ve güveni inşa etmek konusunda büyük ve uzun vadeli meydan okumaları meydana getirmektedir. Paylaşılmış okulların sınırlı girişimleri dışında, mevcut durumdaki okul sistemi içerisinde bu topluluklar arasında etkileşimin olmaması Kosova toplumunun bölünmüş tabiatını güçlendirmektedir.

137. Anayasal Çerçeve azınlık topluluklarına ait olan kişilerin karar alma sürecine katılımları konusunda övgüye değer olan belli hükümleri içermektedir, ancak bu alanın çeşitli seviyelerinde hala ciddi boyutlarda problemler mevcuttur. Arnavutlar ve Sırp lar dışında diğer toplulukların statü görüşmelerine katılmaları konusunda ilgili güçlü diğer bir endişedir, ve önemli olan diğer bir sorun ise planlanmış yerel yönetim reformudur.

138. Azınlık topluluklarına ait olan kişilerin sosyal ve ekonomi hayatına katılımı hakkında ifade edilmiş siyasi sorumlulukların sürekli bir şekilde uygulamaya yansımaları gereken alanlardan biridir, ayrıca özelleştirmenin etkisi ve diğer önemli süreçler dikkatle gözetlenmelidir (denetlenmelidir).

ÖNERİLER

139. Mevcut olan Düşünce'nin daha önceki bölümlerinde yapılmış olan çeşitli yorumları göz önünde bulundurmadan ziyade, Kosova'daki yetkililer, yani hem uluslararası hem de yerel yetkililer, Kosova'da Çerçeve-Sözleşme'nin uygulanmasının gelişmesi açısından aşağıdaki önlemlerin alınması talep edilmektedir.

Genel

140. Çerçeve-Sözleşmenin çeşitli maddelerinin uygulanması için yükümlülük ve sorumluluklar hakkında yeterli derecede açıklılığı getirmek ve ilgili sektörlerde yerel kurumlara erkenden yetkilerin verilmemesini sağlamak..

141. Çerçeve-Sözleşmenin 15. Maddesinde içerilen ilke ve diğer maddeler hakkında, ilgili uluslararası ve yerel makamların bilinçlerini geliştirmek.

Bilgilerin toplanması

142. Nüfus ve barınak (iskan) sayımına tüm toplulukların en yüksek derecede katılımını sağlayana kadar, sayımın örgütlenmesini geciktirmek.

143. Toplulukların mensubiyetleri ile ilgili kişisel bilgileri korumak amacıyla önlemleri almak.

144. Etnik olaylarla ilgili araştırma ve kovuşturmalar hakkında bilgileri toplamak için daimi bir sistemi düzene koymak.

Yasal yollar ve yasaların uygulanması

145. Azınlık topluluklarına ait olan üyeleri işe almak, işlem sürecinde olan konuları hızlandırmak, adliyenin işleyişini (fonksiyonunu) geliştirmek, ve azınlık toplulukların mahkemelere güvenlerini oluşturmak konusunda çabalarda bulunmak.

146. Azınlık toplulukları arasında bugüne kadar kazanmış olan güveni yıpratmadan, tamamen yerel kurum olarak fonksiyon edebileceğini güvenli bir şekilde değerlendirmeye kadar Ombudsperson kurumunu uluslararası önderliği altında tutmak.

147. Yasaların uygulanmalarında ve ilgili makamlarda bu tür suçlara öncelik vererek, etnik konusuna dayalı işlenen suçların cezalandırılmama algılamalarını dile getirmek, ve hoşgörüsüzlüğe dair her günkü olayları haberdar etmeleri için teşvik edici adımları atmak.

Dönüş süreci ve güvenlik endişeleri

148. Güvenlik konusuyla ilgili endişeleri ciddi bir şekilde ortaya atarak yeniden mülkiyetlerine sahip olmalarını, tarımcılık ve diğer arazilerine ulaşımını sağlayarak, ve gelir sağlayacak etkinlikleri hazırlayarak dönüş için engelleri kaldırmak amacıyla güçlü pratik önlemleri almak.

149. Azınlık topluluklarına ait kişilerin Kosova'da yaşamak istedikleri yerleri özgürce seçme hakkını daha iyi garanti etmek için yardımcı projeleri hazırlamak.

150. Kosova'ya güçlükle iade edilen azınlık topluluklarına ait olan kişilerin geliştirilmiş entegrasyonunu sağlamak için kurumsal sorumlulukları daha net bir şekilde ayırmak ve yardımcı önlemleri tanıtmak.

151. Kosova'nın kuzeyinde pisliklerle dolu kamplarda yaşayan Romların tehlike altında olan sağlık durumlarını ortaya atmak, Romların refah ve sağlıklarını her şeyden önce göz önünde bulundurmamak, ayrıca Romların dönüşleriyle ilgili yerleştirme önlemleri hakkında kesin kararları ve ilerde bu tür sağlık krizlerinin yaşanmaması konusunda acil kararları almak.

Azınlık kültürleri ve medya konuları

152. Hasar görmüş binaların (mekanların) yeniden inşa edilmesi açısından önemli olan süreci takip ederken, herhangi bir olaydan dini binaların korunması hakkında çabaları genişletmek.

153. Sayı açısından az olan azınlık topluluklarını dahil etmek üzere, azınlık toplulukların kültürlerini desteklemek için önlemi artırmak ve ilgili karar alma süreçlerine katılmalarını sağlamak.

154. Azınlık toplulukları için ve azınlık toplulukları tarafından yayınların farklılığını ve alanını genişletmek görüşüyle Radyo ve TV ruhsatları için gecikmiş başvuruların işlemlerden hızla geçmesini sağlamak, ve tüm toplulukların kamu yayım hizmetlerine eşit bir şekilde ulaşmalarını sağlamak için gereken adımları atmak.

Dil kullanışı

155. İdari yetkililer, topografik göstergeleri, bireysel isimlerin kayıt edilmesi dahil olmak üzere, dillerin kullanışıyla ilgili yasal kesinliliği getirmek için yeni dil yasalarını kabul etmek, ve adliye dahil olmak üzere, ilgili sektörlerin dil gereksinimleriyle uyumunu yakından denetlemek.

156. Dille ilgili yeni yasanın yeterli uygulama kapasitesiyle birleştirilmesi sağlamak ve dil gereksinimlerine uymamak ve yer adlarıyla ilgili yasa dışı değişiklikleriyle ilgili adalet prosedürleri dahil olmak üzere, tüm diğer prosedürleri sağlamak.

157. Sırp ve Romların ve de belirli diğer azınlık toplulukları üyelerinin kamu yerlerinde dillerini kullanmalarını engelleyen güvensizlik düşüncesini sona erdirmek için somut neticeleri sağlamak.

Eğitim

158. Arnavut ve Sırp toplulukları öğrencileri arasında etkileşimi sağlamak için yeni olanakları oluşturmak, farklı topluluklar arasındaki engelleri aşacak, ve dilbilimiyle ilgili dahil olmak üzere, kapsamlı planların taslağını hazırlamayı göz önünde bulundurmak.

159. Azınlık endişelerine yer vermek ve paralel eğitim sistemin devam etmek taleplerini azaltabilecek nedenleri tanıtmak.

160. Azınlık topluluklarına ait olan öğrencilerin eğitim binalarına güvenli bir şekilde ulaşmalarını sağlamak konusunu acil konulardan biri olarak dile getirmek.

161. Sayıları daha az olan azınlık toplulukların taleplerine yerine getirmek için azınlık dilinde öğretim sınıflarının açılması için temel şartları açıklamayı dahil olmak üzere, azınlık toplulukları dillerinde eğitim için mevcut olan ihtiyaçları dile getirmek, ayrıca gereken ders kitaplarını ve ana dilinde öğretim için kalifiyeli öğretmenleri sağlamak.

162. Rom, Aşkali ve Mısırlı topluluklarına ait olan öğrencilerin eğitim sisteminde kalmaları ve entegre olmaları için tasarlanmış programların devamlılığını sağlanması dahil olmak üzere, bu toplulukların sorunlarını dile getirmek için kararlı adımların alınmasını sağlamak.

163. Eğitim sistemine hala entegre olmamış olan Goralı toplumuna ait olan öğrencilerine ilişkin eğitim reformunun uygulanmasında esnekliği (fleksibilite) müsait kılmak.

Katılım

164. Kosova'nın geleceğiyle ilgili statü müzakerelerinde tüm topluluklara ait olan kişilerin anlamlı katılımını ve katkılarını sağlamak.

165. Özyönetimin Geçici Kurumlarının (ÖGK) strüktür ve işlemlerine azınlık topluluklarına ait olan kişilerin geniş çapta katılımını sağlamak için daha fazla çabaları sarf etmek.

166. Kosova Meclisi'nin Topluklar Hakları ve Çıkarları Kurulu ile Hükümetin ilgili Bakanlıkları arasındaki düzenli diyalogunu tanıtmak.

167. Belediyelerde bulunan topluluklar komitelerinin etkinliğini ve temsilciliğini geliştirmek için yöntemleri göz önünde bulundurmak.

168. Özelleştirme sürecini nasıl gittiğini ve sonuç olarak getireceği etkiyi denetleyerek, azınlık topluluklarını dahil etmek ve Kosova'nın sosyal ve ekonomik hayatında tüm topluluklara ait olan kişilerin etkili bir şekilde katılımını sağlamak için gayrette bulunmak.

Nüfus değişikliğinden korunma

169. Kosova'nın herhangi bir yerine dönme seçimini garanti ederek, dönüş sürecini siyasi işlemleri önleyecek bir şekilde örgütlenmesini sağlamak.

170. Adem-i merkeziyetçilikle ilgili önerilmiş plan, konuyla ilgili tüm azınlık toplulukları üyelerinin danışma ve Çerçeve Sözleşmenin 16. Maddesindeki ilkeleri tamamen saygı gösterilmesini sağlamak.

Sınırlar arası temaslar

171. UNMİK tarafından yayımlanan araba plakaların kabul edilmesi için önlemleri almak, ve UNMİK seyahat belgelerin kabul edilmemesinden kaynaklanan problemleri dile getirmek.